

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT

1986

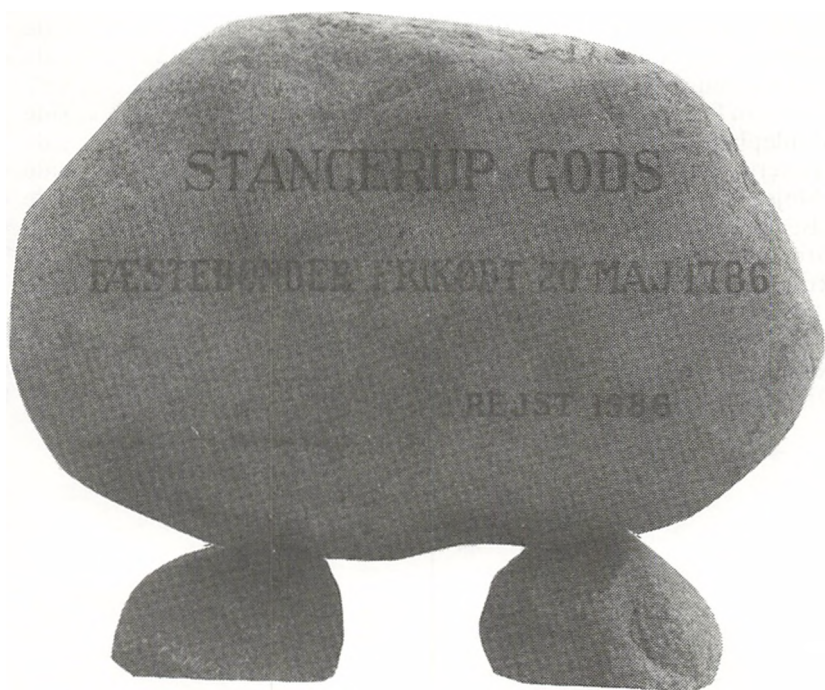

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

*Forsidefoto:
Indvielse af Stubbekøbing-Nykøbing-Nysted Banen 25/5 - 1911.*

ÅRSSKRIFT

1986

**LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING**

Indholdsfortegnelse

Da telefonen kom til Stubbekøbing for 100 år siden	side 3
Kalkmalerierne i Åstrup kirke	side 6
Striden mellem Mosebypræsten og Vejringemølleren	side 12
Dagvognen Horbelev - Nykøbing	side 14
Østfalsterbanen	side 17
Brugsforeningens historie	side 26
Mine Erindringer fra Høstgildet	side 30
200 året for bøndernes frigørelse fra Stangerup Gods	side 32
»Et gammelt billede fra Horreby«	side 35
Alderdomshjemmet i Åstrup	side 38
Da filmen kom til Stubbekøbing	side 40
Samuel Siegumfeldt Østergaard, tømrermester	side 43
Ligbærerlauget i Stubbekøbing 1925	side 48
Christian Frederik Elvers, f. 1783 - d. 1861	side 54
Mindepladsen i Aastrup	side 58
Mysteriet om minebøssen	side 64
»Mejeridynastiet Andersen, Horreby«	side 66
Else Nielsen, Lejre, fortæller	side 68
Grevinde Danner og Postmesteren i Stubbekøbing	side 73
Russerne i Stubbekøbing	side 75
Stubbekøbing rundt i 80 minutter	side 76
Falster-piben	side 84
Årsberetninger	side 86
Driftsregnskab for tiden 1/1 - 31/12 1985	side 88

Udgivet af Lokalhistorisk Forening for Stubbekøbing kommune.

Redaktion: Foreningens bestyrelse.

Sats og tryk: Erhvervstrykkeriet, Stubbekøbing.

ISSN 0109-2162

Da telefonen kom til Stubbekøbing for 100 år siden

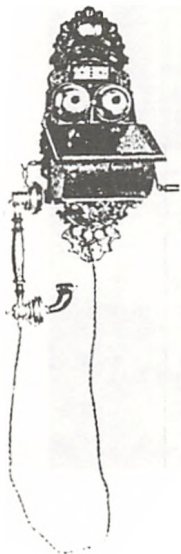
Alexander Graham Bell udstillede på verdensudstillingen i Philadelphia 1876 den første telefon. Den var fra starten så genial, at den vakte den allerstørste opmærksomhed, og samtidig så enkel, at den straks kunne føres ud i praksis.

Men allerede året efter havde Thomas Edison opfundet mikrofonen, og som anvendt i telefonen gjorde den fuldkommen, så den i løbet af få år erobrede hele verden.

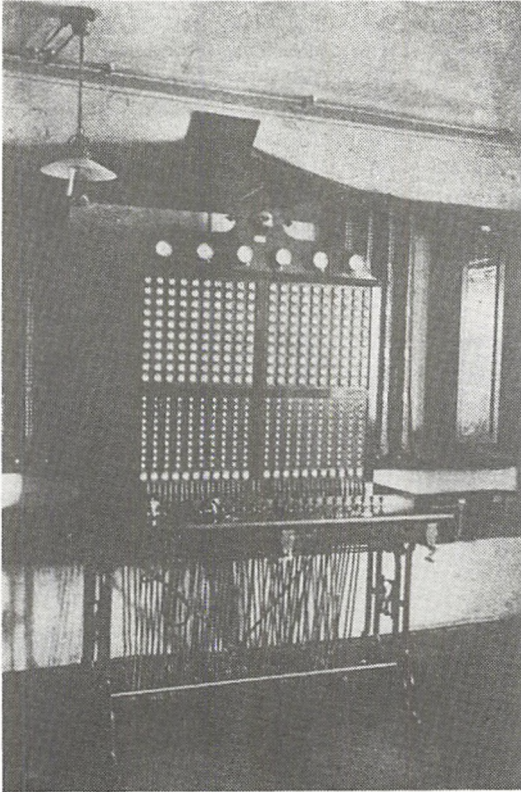
I 1881 fik København sin første telefonstation. Her på Lolland-Falster startede man i august 1883 i Nykøbing F. et halvt år senere i Nakskov, og den 17. april 1886 i Stubbekøbing med en aktiekapital på 4.400 kr.

Disse små selskaber startede som rent private anlæg, hvor enkelte forretningsmænd havde telefonforbindelse med hinanden eller med privatboligen, og efterhånden erhvervede disse små selskaber byrådenes tilladelse til at udspænde tråde på hushjørner og over tage. I begyndelsen var der dog kun ret ringe abonnementtal, i Stubbekøbing under 50.

Men det gik stærkt frem, og det var derfor ikke underligt, at Staten ønskede at få en vis indflydelse og mere betryggende forhold. I 1896 blev en lov forberedt i Rigsdagen, men kort forinden indledte en grosserer Wulff fra København, underforhandling med de mange små private selskaber, om en sammenslutning til Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskab, og allerede

den 16. december 1896 udsendtes indbydelse til aktietegning. Den 29. december 1896 kl. 4 afholdtes konstituerende generalforsamling i Nykøbing F., og her stiftedes så Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskab med en aktiekapital på 300.000 kr. som blev indbetalt fuldt ud. En repræsentant for hver købstad blev valgt, fra Stubbekøbing blev apoteker H. Reddelin foreslået og valgt. Der var på dette tidspunkt i Stubbekøbing 51 abonnenter. Selskabet søgte i henhold til lov af 11. maj 1897 Staten om koncession på 20 år overalt på Lolland-Falster. Maksimumstakster blev fastsat af ministeriet for en periode af 5 år. Købmand Chr. Høst, Nykøbing F., var selskabets første formand, han sad indtil 1905 og blev efterfulgt af konsul E. F. Dam, Nakskov. Han døde efter kun 2 år som formand, og herefter overtog apoteker H. Reddelin, Stubbekøbing hvervet som formand. Han blev på denne post gennem godt 13 år, og var en mand med meget rige og alsidige kundskaber og havde udmærkede administrationsevner. Selskabet gennemløb under hans ledelse en stærk udvikling, trods vanskelige

Stubbekøbing central indtil 1914

økonomiske forhold under første verdenskrig. Efter apoteker Reddelins død i 1920 blev hospitalsforstander Oluf Jensen formand, og samtidig indtrådte overretssagfører Johs. Rasmussen, Stubbekøbing, i bestyrelsen.

Selskabets første administrerende direktør blev købmand J. Brehm. Den fornødne tekniske assistance måtte søges, hvor man kunne få den, i de forskellige byer fandtes mere eller mindre fingernemme folk, som havde erhvervet sig nogen indsigt i telefonteknikken, og som for et mindre vederlag, udførte de daglige vedligeholdelser. I 1906 bestod den tekniske arbejdsstyrke af 6 mand, men i de følgende år gik det stærkt, allerede i 1910 var der 62 teknikere, fordelt med 19 mand i Nakskov, 17 i Maribo og 26 i Nykøbing F. Abonnenterne steg fra 500 i 1900 til over 8000 i 1921.

I dag er der langt over 60.000 på Lolland-Falster iflg. distriktschef Flemming Olesen, så man kan roligt betegne telefonens historie som et utroligt eventyr.

Kilde: Uddrag fra Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskabs jubilæumsskrift 1897-1922.

Kalkmalerierne i Åstrup kirke - en bibelsk tegneserie fra middelalderen.

Enhver, der har passeret Åstrup kirke i de sidste to år, har ikke kunnet undgå at bemærke, at der har været arbejdet med dens ydre. Tårnet er blevet grundigt restaureret, og kirkens øvrige murværk er gennemgået og skader er udbedret. Under gennemgangen af skibets sydmur fandt man frem til to velbevarede romanske vinduer, et på hver side af våbenhustagets rygning. Disse to vinduer er blevet ordentligt afdækkede og står nu som blændinger. Ligeledes har man fremhævet resterne af kvindedøren på nordsiden af skibet. I skrivende stund står kun tilbage, at kalke kirken over med den karakteristiske lyserøde farve, og dette arbejde formodes at være tilendebragt, når dette skrift udkommer. Hermed er et restaureringsarbejde tilendebragt, som har været af en sådan størrelsesorden, at man skal tilbage til 1721, for at finde et arbejde, der tåler sammenligning med dette, og vi kan således konstatere, at hvor håndværkeren har kunnet sit kram, kan en hovedreparation holde i 265 år!

I mellemtiden er der udført flere forskellige restaureringsarbejder i og på Åstrup kirke, og fælles for dem har været, at de enten har tjent til at gøre kirkerummet mere velegnet til sit egentlige formål, nemlig dette at danne de ydre rammer om menighedens gudstjeneste, eller de har tjent til kirkens forskønnelse. Det sidste er så udpræget tilfældet, hvad angår det restaureringsarbejde, der udførtes i 1948, og som først og fremmest gik ud på at afdække kalkmalerierne på kirkens hvælvinger og på væggen over triumfbuen.

I en del år forinden, havde man været klar over, at der fandtes kalkmalerier i Åstrup kirke. Allerede i 1901 foretog professor Jacob Kornerup en prøveafdækning i koret. Her fandt man hovedsageligt forskellige mønstre og ornamentter, samt på triumfvæggens sydvange et billede af en mandsperson med en bog i den ene hånd og en skriftrulle i den anden. Billederne var imidlertid af så ringe kvalitet, at alt blev overhvidtet efter undersøgelsen.

Under besættelsen, nærmere betegnet i 1943 fandt man over korbuen spor af senromanske kalkmalerier, og i 1945 genfandt man de sengotiske malerier på hvælvingerne. Opdagelsen blev gjort af konservator Egmont Lind, som også stod for finafdækningen og konserveringen.

Denne genopdagelse af de gamle kalkmalerier, førte flere forandringer i kirkens indre med sig. For det første forlangte nationalmuseet, at den store tromlekakkelovn, der indtil da var eneste varmekilde i kirken, blev nedtaget og erstattet med det elektriske varmeanlæg, som endnu findes i kirken den dag i dag. Dernæst stod det hurtigt klart, at dersom kalkmalerierne skulle tage sig ret ud, var det nødvendigt at nedtage pulpituret og flytte orglet til dets nuværende placering, bagerst i tårnet. Dette medførte så yderligere, at der måtte udgraves en kælder, hvorover det nuværende pulpitur byggedes. I kælderen anbragtes en elektrisk bælgmotor, og orglet placeredes på pulpituret foran vinduet i vestmuren. Orglet, der er et Starup-orgel

blev bygget i 1905. Da det blev nedtaget til flytning, viste det sig at være i så god stand, at det meste af det kunne genanvendes. Dog fandt man det nødvendigt at forsyne det med yderligere 2 stemmer foruden de eksisterende 4, som man anså for at være for lidt, når orglet rykkedes så langt tilbage i kirken. Siden da er orglet kun blevet hovedrestaureret en gang, nemlig i 1979, og det har stadig en smuk klang, som er nøje afstemt efter netop dette kirkerum.

På den tid, da kalkmalerierne blev fremdraget, havde man den ordning, at udgifterne ved et sådant arbejde, som regel blev delt mellem nationalmuseet og kirkekassen i det sogn, hvor arbejdet foregik, således at man betalte halvdelen hver. Imidlertid fandt konservator Lind, at billederne over triumfbuen i den grad var bevaringsværdige på grund af deres høje alder (ca. 1275), at nationalmuseet var villig til at påtage sig alle udgifter for disse billeders vedkommende. Man indledte da en forhandling om fordelingen af udgifterne, og resultatet blev, at man enedes om, at menighedsrådet afholdt den ene trediedel af udgifterne til afdækning af samtlige kalkmalerier - altså også de på hvælvingerne - og nationalmuseet de to trediedele.

For at skaffe penge til veje til dækning af denne udgift, afholdt man en stor bazar i præstegårdshaven i Moseby om eftermiddagen, søndag den 4. juli 1948. Bazaren blev nærmest en folkefest. Vejret var smukt sommervejr og de mange boder og tombolaen blev godt besøgt. Folk havde selv madkurven med, og man købte så øl, vand og kaffe på stedet. Et hold unge piger gav gymnastikopvisning på plænen, sangkoret »Scala« fra Horbelev underholdt med sang under ledelse af hotelejer M. Christensen og lærer Kærlyt, Vejringe, sørgede for at dagen blev uforglemmelig også for de yngste deltagere. Til stede var også konservator Egmont Lind, som fortalte om kalkmalerierne, samt forstander Gaardmand, Næsgaard, som takkede præsteparet Houmand, som så beredvilligt havde åbnet hus og have i denne anledning.

Som ovenstående referat antyder, gik bazaren over al forventning, og overskuddet blev da også ca. dobbelt så stort som beregnet. Bazarkomiteen besluttede derfor at skænke en ny lysekroner til kirken og at afholde udgifterne til reparation af de gamle lysekroner. Desuden tilbød man at skænke et beløb til anskaffelse af særkalke. Tilbuddet blev modtaget og et enigt menighedsråd besluttede at indføre særkalke. Der blev så anskaffet 50 forsølvede særkalke + en indsats med tud til alterkalken. Dette brugtes første gang ved aftengudstjeneste den 8. december 1948.

Da finanserne således var bragt i orden kunne man give sig i kast med afdækningen af triumfvæg og hvælvinger i skibet. Denne afdækning afslørede to forskellige typer billeder, som begge var til at redde, og som ses i kirken den dag i dag. Over triumfvæggen befinder de ældste malerier sig. Som ovenfor nævnt kan de tilbagedateres til ca. 1275. Man ser her Kristus siddende i midten som sejrende himmelkonge. Ved sin side har han apostlen Peter med nøglen og den skaldede Paulus. Ved siden af Paulus sidder Judas og Bartholomæus, som dog er halvt forsvundet bag den senere opsat-

te, gotiske hvælving. Apostlene nord for Peter er ikke genkendelige og også her gælder det, at resten af rækken er forsvundet ind bag hvælvingens spids. Over denne apostelrække fandt man spor af en dommedagsscene, men den var så dårligt bevaret, at man opgav at fremdrage den. Disse kalkmalerier er egentlig kirkens fornemste klenodie, men de overstråles langt af dem, der pryder hvælvingerne, og som er malet af Elmelundemaleren engang i slutningen af 1400-tallet.

I nyeste tid er der rejst tvivl om, hvorvidt det er Elmelundemesteren selv - som jo kaldes således, fordi man først fandt malerier fra hans hånd i Elmelunde kirke på Møn, - der har dekoreret hvælvingerne, eller om der er tale om værkstedsarbejde. Man begrunder sin tvivl med, at konturtegningen - det vil sige stregerne rundt om figurerne, har en anden nuance her end i andre kirker, som han har dekoreret, og at persontegningen i vestfaget er mere tung i det, i stil med Brarupmesteren. Et sådant tvivlsspørgsmål er uhyre svært at afgøre, alene af den grund, at mesteren som regel kun har lagt sidste hånd på værket. Alt det grundlæggende og mere rutineprægede arbejde har som regel været udført af svende og lærlinge. Hvorom alting er, så afslører motivvalget under alle omstændigheder forbindelsen til Elmelundemesteren.

Det første motiv øjnene falder på, når man træder ind ad kirkedøren er et af Elmelundemesterens yndlingsmotiver, nemlig den rige og den fattige mands bøn. Motivet er placeret på hvælvingens nordkappe, og det illustrerer, hvor den rige og den fattige har deres tanker under bønnen. Den rige tænker på alt sit jordiske gods, den fattige på Jesu lidelser. Østkappen viser syndefaldet. Slangen har kvindehoved, og Adam og Eva gnaver løs på hver sit æble. Vestkappen viser dem efter syndefaldet. De har spist af kundskabens træ og er nu blevet som Gud til at kende godt og ondt, det vil sige, de er blevet oplyste, hvilket maleren har vist ved at lade dem dække deres nøgenhed med løvrige grene. Et skriftbånd antyder Guds kalden på Eva. Sydkappen viser ud drivelsen af Paradis. Adam er nu en meget lille mand, der kommer traskende bagefter i Evas store fodspor. I kappesviklerne ser man symbolerne for de fire evangelister: Englen for Mattæus, Løven for Markus, Tyren for Lukas og Griffen for Johannes. Disse fire symboler går i øvrigt igen i prædikestolens billedskærerarbejde. I den sydvestlige kappesvinkel ses det for Åstrup kirke mest særprægede kalkmaleri, nemlig det, der viser en kvinde, der rider overskrævs på en djævel, som hun pisker bagi. Denne burleske figur har været udlagt på to vidt forskellige måder: nogle udlægger den sådan, at det er kvinden, der har overtaget, mens andre mener at det er djævelen. Ifølge den første fortolkning tjener billedet altså til moralsk forbillede: Således bør enhver bekæmpe det onde, inden det får overtaget over en selv. Ifølge den anden fortolkning, skal det tjene til skræk og advarsel: Således skal det gå enhver, der viger fra dydens rette vej. Der kan diskuteres meget frem og tilbage om, hvilken udlægning der er den rette. Senere i denne artikel vil jeg give mit bud derpå.

Østhvælvets kapper rummer scener af lidelseshistorien. I vestkappen ses

tornekroningen. I sydkappen ses hudflettelsen. Scenen er middelalderlig, ligesom de torturinstrumenter, bødlerne benytter sig af. Østkappen viser korsgangen. Simon af Kyrene bærer med! Nordkappen viser selve korsfæstelsen. Under korset står Maria og Johannes, og Jesu korsord til dem, er antydet på et skriftbånd, tillige med hovedsmandens ord: Denne var sandelig Guds Søn. I kappesvikler ses bag prædikestolens lydhimmel Kristus som smertensmand. Ved siden af vises en hjort, der æder af et træ. Den nordøstlige kappesvikel viser dels Judas der har hængt sig. Man ser tydeligt sjælen i form af en barneskikkelse i færd med at forlade legemet. I hånden holder Judas stadig en sølvpenge. Ved siden af findes de udviskede rester af en fremstilling af soldaterne, der kaster lod om Jesu klæder. Endelig ses i den sydøstlige kappesvikel en enhjørning, som er symbol på renhed.

Som tidligere omtalt blev denne billedrigdom fremdraget i 1948, efter at have været overkalket i små 400 år. Men hvorfor blev de det? Og hvorfor blev de i det hele taget malet? Overkalket blev de efter reformationen, sandsynligvis i ortodoksiens tid, i sidste halvdel af 1500-tallet. På det tidspunkt slettede man nidkært alle spor efter katolicismen. Således blev meget kirkeinventar ødelagt og smidt på bålet. Men heldigvis havde man for kalkmaleriernes vedkommende kun den mulighed at overkalke dem, og således overlevede de ortodoksiens snæversind og blev bevarede til glæde for os i dag.

Men hvorfor blev de egentlig malet? I overskriften til denne artikel, har jeg allerede antydet hvorfor. De er en slags middelalderlig tegneserieudgave af bibelhistorien. Det forholdt sig jo nemlig således i middelalderen og det vil i dette tilfælde sige slutningen af 1400-tallet, at langt den største del af befolkningen var analfabeter. Det var stort set kun kirkens mænd, der mestrede læsningens svære kunst. Dette er også forklaringen på, at kalkmaleriernes skriftbånd er skrevet på latin, som jo var kirkens sprog. Først med reformationen blev gudstjenesten dansk. Folk i almindelighed havde altså ikke mulighed for at støtte deres hukommelse på skriftens ord. Derfor blev denne »Bibelske tegneserie« malet, så menigmand på den måde kunne få adgang til de vigtigste holdepunkter i skriften.

Foruden at vise os det, de rent faktisk gør, så viser kalkmalerierne os også noget om senmiddelalderens kultur og teologi. Dragter og værktøj giver et glimrende indblik i datidens levevis. Her kan man studere de højfornemmes silkegevandter, som apostlene, Jomfru Maria og andre hellige skikkelser er ikklædt; men man kan også studere hverdagsdragter, som bødler og andre mere ufuldkomne er ikklædt. Men billeder afspejler altså også den senmiddelalderlige teologi. De er delt i to hovedgrupper, som meget bekvemt fordeles sig i hvert sit hvælv. I østhvælvet ses som nævnt uddrag af lidelseshistorien. Her ses det altså, hvad der er forudsætningen for menneskets frelse. Og typisk for den sengotiske opfattelse har man fuldstændigt koncentreret sig om Jesu lidelse og død. Det at han, den eneste syndfri, lider og dør, er det offer, der skal til, for at det faldne menneske kan frifindes ved Guds domstol. Dette bør enhver lægge sig på sinde, og derfor er netop lidelseshistorien afbildet her. Og skulle nogen være i tvivl, kan

AASTRUP KIRKE

Sengotisk kalkmaleri på skibets østhvælv.
Fra »Danmarks kirker« bd. 2 side 1465.

man blot rette blikket mod Elmelundemesterens yndlingsmotiv, den riges og den fattiges bøn, hvor den fattige under hele bønnen har rettet sin opmærksomhed mod Jesu lidelse. Som en logisk modpol til fremstillingen af det, hvorved mennesket frelses, vises i vesthvælvet fortabelsen, først og fremmest ved en fremstilling af syndefaldet, som vi kender det fra 1. mosebog kap. 3 men de andre billeder tjener i virkeligheden også til at understrege menneskets fortabthed. Den rige mand er så fortabt i sin velstand, at han ikke kan lade tankerne fare fra den et eneste øjeblik, end ikke under bønnen, hvor han dog ifølge middelalderlig opfattelse burde være bekymret for sin sjæls frelse. Og så er der endelig konen i hjørnet, der piske djævelen bagi. Det kunne da godt tænkes, at hun forsøger at tuge ondskaben; men i så fald falder forsøget dårligt ud, for djævelen rækker tunge ad hende bag hendes ryg, et groft udtryk for foragt. Når dertil kommer at ingen kvinde med bare nogenlunde respekt for sig selv ville drømme om at sætte sig overskrævs på noget som helst, og at et af heksenes kendetegn var, at de sad baglæns overskrævs på deres ridedyr, så er jeg mest tilbøjelig til at mene, at figuren skal vise ondskabens og udydens tag i mennesket, og at det står magtesløst over for det. Konen kan piske så meget hun vil. Djævelen render dog af med hende.

Kalkmalerierne afspejler altså i virkeligheden et mørkt livssyn. Livet her på jorden er af det onde, og sådan har det været lige siden Adam og Eva forlod paradiset have. Mennesket er i det ondes vold. Det er et offer først og fremmest for begærets magt. Dets eneste håb er at slippe igennem nåleøjet ved Himmeriges port, og derfor må det aldrig glemme, at Frelseren led og døde, for at frelse det fortabte menneske ud af fortabelsen. Og menneskets eneste mulighed er at »huske Gud på det« gennem bønnen.

I små hundrede år blev menigheden i Åstrup sogn belært på denne måde. Så kom som tidligere nævnt ortodoksiens tid. Det skrevne ord blev nu tillagt den altafgørende betydning. Gudstjenesten blev fordansket. Et skolevæsen forsøgte stabled på benene, omend man i lang tid endnu måtte klare sig med mundtlig undervisning. Billedfremstillingerne fra katolsk tid blev anset for at være skadelige, og man gjorde, hvad man kunne for at skaffe sig af med dem; for kalkmalerierne i Åstrup kirkes vedkommende, blev det til en overkalkning, og således blev de bevarede for en eftertid, hvor de igen er kommet frem til ære og værdighed og ikke mindst til stor glæde for menigheden i Åstrup sogn og de mange der ellers finder vej ind i Åstrup kirke.

Jens Lose

Kilder: Særtryk af Danmarks kirker, udgivet af Nationalmuseet.

*Jeg ser på kalkmalerier, Politikens Forlag 1979
Diverse arkivalier fra Moseby præstegårds arkiv*

Striden mellem Mosebypræsten og Vejringemølleren

I sin prædiken søndagen efter jul 1763 beklagede pastor Bierring, Moseby, sig over det ringe juleoffer, som han lignede med den aftagende måne.

Næste påske ofrede en møller i Vejringe 15 skilling skønt han til jul havde ofret 24 skilling, og skrev af den grund på offersedlen: »Nu ligner jeg også nærerne«. Pastor Bierring var ikke den som tav til en stikpille. Han samlede alle de skriftsteder som handlede om møllere og anvendte disse i sin prædiken næste søndag, så møllerne kom til at stå i et dårligt lys.

Samtidig traf det sig så uheldigt, at forpagter Strange, Kringelborg, gerne ville af med sin kone som var søster til pastor Bierring, og en prokurator

Åstrup kirke med magister C. H. Biering på prædikestolen ca. 1765.

Toft i Nysted lod præsten vide at der ville ske ham en ulykke for hans prædiken (den såkaldte møllerprædiken) dersom han ikke ville tage søsteren til sig, så hans gode ven, forpagter Strange kunne blive sin kone kvit.

Da Bierring, som ret var, foragtede denne trussel, fremlagde prokurator Toft en fuldmagt fra 17 møllere (tre faldt fra siden) og stævnedes præsten for sin prædiken, hvori han i alt fald efter møllerens påstand beskyldte møllerne for at være tyvagtige og skammelige mennesker som satan nok engang ville male og sigte på sin egen mølle.

Præsten klarede frisag og prokurator Toft blev dømt til at betale 100 Rdl. i mulkt.

Om sagens videre forløb vides intet, det synes dog som forpagter Strange er blevet sin kone kvit, hun dør i Moseby præstegård den 8. juni 1768 efter et barnløst ægteskab.

Bent Koch.

Dagvognen Horbelev - Nykøbing

Der var engang, hvor Stubbekøbing var en stor og betydningsfuld by på Falster. Efterhånden overtog Nykøbing denne status og blev handelscentrum for Falster og Østlolland. På Horbelevveggen var den naturlige købstadsforbindelse Stubbekøbing, men efterhånden meldte behovet for en fast forbindelse til Nykøbing sig.

Det gav stødet til, at nogle mænd i Horbelev satte sig i spidsen for at få oprettet en fast dagvognskørsel til Nykøbing F. De tegnede hele og halve aktier a fem kroner rundt omkring i landsbyerne og i Nykøbing. I henhold til den gamle forhandlingsprotokol fordelte aktietegningen sig således i kroner og ører: Nykøbings forretningsfolk tegnede sig for 560 kroner, beboerne i Horbelev og omegn tegnede sig for 305 kroner, det er tydeligt at se forretningsfolkene har været meget opsat på at få en fast forbindelse til Horbelevveggen, flest aktier blev tegnet af gæstgiverne i byen og Nykøbing F. Bryghus, men ellers var det de gamle kendte firmaer som E. Nobel, J. P. Jeppesen, Jul. Bernth og Th. Østergård som optræder i listen over aktionærer.

Den 5. oktober 1901 havde aktieselskabet den første generalforsamling, bestyrelsen som foreløbig var blevet valgt havde allerede bestilt en ny vogn og antaget en kusk.

Det var møller A. Kamper der skulle have 6 kroner pr. tur foruden budpenge, han skulle selv stille heste til rådighed.

Den nye dagvogn blev synet og godkendt af bestyrelsen den 4. november 1901 og der blev om denne skrevet i forhandlingsprotokollen: Prisen for vognen er 970 kroner plus 10 kroner for ekstraarbejde, deraf er idag udbetalt til entreprenøren Smedemester N. Andersen, Særslev, 880 kroner, dog med fradrag af 10 kroner som bøde for at vognen er forsinket i 5 dage. Som garanti for vognen lader smedemesteren indestå 100 kr. til 1. november 1902.

Vognen afgår fra Horbelev første gang den 13. november 1901 og billetprisen er for tur og retur samme dag fra Horbelev til Nykøbing 1 krone, børn dog kun 50 øre.

Den 17. december får Kusken oprettet en ny kontrakt til den 1. november 1902, og her får han 1 krone mere i løn pr. tur, men: Dog med den tilføjelse, at hvis vognen ikke giver et overskud af mindst 100 kroner i årets løb, bliver prisen pr. tur 6 kroner.

Kamper er ikke pligtig til at køre vognen andre ugedage end aftalt og gør han det, må det kun ske, hvis vognen giver et overskud på mindst 2 kroner pr. tur. men iøvrigt må han gerne køre med vognen gratis til eget brug.

Men allerede den 1. november 1902 overtager en ny kusk dagvognskørslen, det var J. P. Jørgensen i Bregninge som blev ansat som forpagter af vognen for 180 kroner om året, beløbet betales med 15 kroner pr. måned.

Smedemester Andersen, Særslev får 12 kr. om året for at smøre vognen og holde den med skiver m.m.

Dagvognen foran Særslev Brugsforening.

Det viste sig at møller Kamper ikke var tilfreds med afregningen fra sin tid som kusk og forlanger nu 50 kroner mere for kørsel, men det vil bestyrelsen ikke gå med til.

Bestyrelsen vedtog i maj 1903 at formanden skulle give kusken J. P. Jørgensen en irettesættelse, fordi han ikke har kørt vognen i henhold til kontrakten.

Og fra 1. november 1903 får de igen en ny kusk. Det blev Chr. Jensen Ungermann, Meelse, han vil køre for 5 kr. pr. tur eller 170 kr. om året, man valgte at give ham de 170 kr. årligt.

Problemer var der mange af. I januar 1904 meddelte Smedemester Andersen, at han ikke ville indestå for at vognen løb tør, da han havde bragt i erfaring, at dagvognskusken skruede hjulene af, når han havde smurt dem. Det blev dog vedtaget, at han fremdeles skulle indestå herfor, imod at kusken skulle give en mulkt af 5 kroner, hvis han gjorde det oftere uden i aldeles påtvingende tilfælde.

Sidst i 1904 søgte man atter en ny kusk, men ingen meldte sig i første omgang, men fra 1. november 1904 påtager møller Hansen Kæpp i Meelse sig at køre vognen i det kommende år og til gengæld yde selskabet 9 kr. pr. måned, han fik iøvrigt til opgave at købe et par lygter til vognen.

I 1905 blev det vedtaget at reparere vognen. Den skulle ringes og males, presningerne ordnes, og træarbejdet udføres af Mortensen, Horbelev, og smedarbejdet af smed Laurits Jakobsen i Bregninge. Møller Kæpp skulle selv holde sig med vogn for 2 kr. pr. tur til dagvognen var gjort i stand. Men allerede i september 1905 siger møller Kæpp fra, og parcelist Niels Jørgen Rasmussen, Særslev, overtog kørslen efter kontrakt, og bestyrelsen vedtager på et møde i november at formanden skal købe en tidssvarende lygte til indvendig belysning i vognen. Men midt i kontraktperioden meddeler Niels Jørgen Rasmussen at han ikke kan køre mere.

Der blev så indkaldt til en ekstraordinær generalforsamling for at høre aktionærernes mening. Her fritog man kusken for pligtkørsel på bestemte dage og tider, men han skulle så påtage sig kørslen frem til 1. november 1907 mod en betaling af 1 kr. pr. tur.

Det gik heller ikke, så på en generalforsamling den 22. september 1906 drøftede man vognens fremtidige anvendelse, det blev vedtaget at lade vognen køre når lejlighed gives, men ingen kusk ville gå ind på de af bestyrelsen stillede konditioner og på en ny generalforsamling forsøgte man at få aktionærernes samtykke til at sælge vognen. Vognen gik på auktion den 4. februar 1907 kl. 15,00 ved Horbelev Forsamlingshus, højestbydende var brugsuddeler Jens Hemmingsen i Særslev. Han fik Dagvognen for 170 kr. og forpligtede sig til at sætte den igang igen.

Jens Hemmingsen drev dagvognskørsel nogle år, men den 25. maj 1911 blev Stubbekøbing-Nykøbing jernbanen indviet med station i Horbelev, og dermed var dagvognens rolle udspillet, hvad der siden er blevet af den vides ikke.

Bent Koch.

Østfalsterbanen

Årets begivenhed i Stubbekøbing og det sydlige opland var i 1911 - altså for 75 år siden - indvielsen af Stubbekøbing - Nykøbing-banen.

Banestrækningen Nysted - Nykøbing var allerede færdig i 1910, og der havde været regelmæssig jernbanedrift fra december samme år.

Men nu var altså tidspunktet inde, hvor den endelige færdiggørelse var en realitet, og den 25. maj 1911 var dagen, da fast kørsel kunne begynde på hele Østfalsterbanen, som den kaldtes på det tidspunkt.

Stubbekøbing Avis fra 27. maj 1911 fortæller indgående om festlighederne, der tog deres begyndelse i Nykøbing først på eftermiddagen, da et blomstersmykket åbningstog med ca. 100 indbudte gæster satte kurs mod Stubbekøbing.

Blandt gæsterne var trafikminister Thomas Larsen, embedsmænd fra Statsbanerne samt rigsdagsmænd, der havde tilknytning til landsdelen.

Endvidere var der de stedlige honoratiores, repræsentanter for de kommunale råd og for forskellige institutioner, der havde ydet bidrag til banens etablering.

Rejsen blev et sandt triumftog. Ved flere stationer havde der samlet sig tilskuere, der brød ud i leveråb, når toget nærmede sig. Der stoppedes op ved alle stationer, gæsterne måtte ud og tage de nydelige bygninger i øjesyn.

Endelig nåede man Stubbekøbing. Stationen var smykket med flag og guirlander, men pladsen foran stationen var afspærret, og den særdeles store menneskemængde, der havde samlet sig her udenfor, følte sig øjen-synligt skuffet over, at selve åbningstalen af trafikministeren ikke blev holdt offentligt på den afgrænsede plads, men bag lukkede døre. Det var før højttalernes tid!

På perronen modtog borgmester Schulz på byens vegne togets pasagerer.

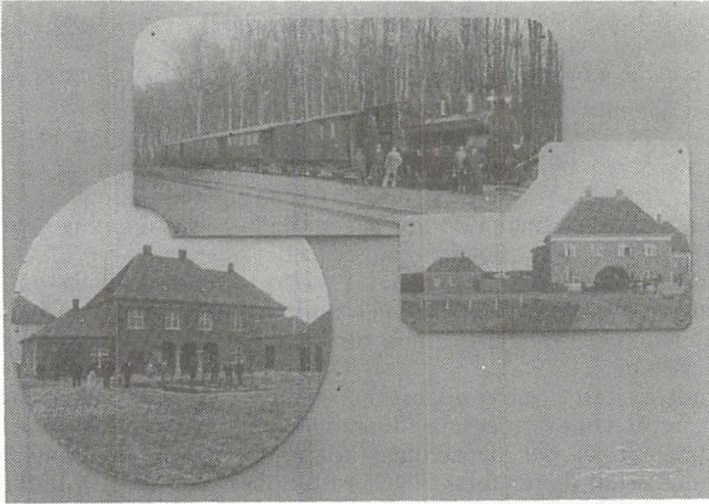
Så drog man ind i ventesalen, hvor der opvartedes med vin og kage, og her holdt trafikministeren en lille åbningstale, hvori han fremhævede, at han havde fået et lyst indtryk af denne tur - vejret var lyst, togvognene var høje og lyse, og stationebygningerne var præget af hygge.

Han sluttede med at udtale ønsket om, at dette lyse indtryk måtte holde sig og bevares med hensyn til banen, så den måtte hjælpe med til en rig og lykkelig udvikling for området, og erklærede dermed banen for åbnet.

Folk, der havde samlet sig for at få et glimt af festlighederne, blev snydt for talen, men fik til gengæld den oplevelse at se borgmesterene Schulz fra Stubbekøbing og Finsen fra Nykøbing sammen med trafikministeren stige til vogns for at tage en, som der står »hastig køretur gennem Stubbekøbing«.

Ved halvfemtiden rullede toget atter ad Nykøbing til, for nu skulle der rigtig festes!

Festmiddagen, der siger spar to til enhver middag, der stables på benene i vore dage, fandt sted på Hotel Phønix i Nykøbing, og foruden den gode

DEN 25. MAJ 1911

☞ MENU ☜

Suppe printanière
 ◦
 Hummer à la parisienne
 ◦
 Sprængt Lam garni
 ◦
 Ryllinger
 ◦
 Salade .. Compote
 ◦
 Ostestænger
 ◦
 Parfait
 Raffe

Pale Sherry
 ◦
 Geisenheimer
 ◦
 Chateau Leoville
 ◦
 G. H. Mumm & Co.
 ◦
 Madeira very old
 Likør

Festmenuen.

mad og drikke måtte man naturligvis igennem en lang række taler.

Grev Raben Levezau, Ålholm, indledte med at tale for kongen (Frederik VIII), hvem han havde lært at kende »som en mand, der havde alvorlig og oprigtig forståelse for sin høje stilling og den ærligste vilje til at udføre sin pligt«.

Så fulgte taler både af stedlige standspersoner og af de indbudte ditto, og alle takkede alle for det arbejde, der var tilendebragt, og for den imødekommenhed, der var vist, og der udtryktes mange gode ønsker for fremtiden, ligesom der - som avisen refererede - »udbragtes adskillige skåler«. Festen sluttede først ved midnatstid, og da førte togene mange af deltagerne til den hjemlige arne, medens andre overnattede på hotellet.

Festen har sikkert været strålende, og åbningen af en bane var da også værd at fejre, men forud var der gået mange overvejelser, mange stridigheder og mange anstrengelser.

Allerede i 1879 var der fremkommet planer om en bane mellem Stubbekøbing og Nykøbing, ja, man var en tid også inde på at føre banen videre til Nr. Alslev. Foreløbigt diskuterede man, men i 1897 skete der noget. Da nedsattes et udvalg, der skulle arbejde videre med de løse planer.

Formanden for udvalget blev formanden la Cour fra Næsgård Agerbrugsskole, og med sagkyndig bistand bl.a. fra ingeniører fra Statsbanerne nåede man frem til et konkret projekt, som udvalget kunne arbejde videre med.

Men regnede med, at etableringen af banen ville koste ca. 1 1/4 million kroner, og i løbet af få år havde man fået kommuner, private og erhvervsorganisationer til at tegne aktier for knap halvdelen af den anslåede byggesum.

Man ville nu for alvor forsøge at føre planerne ud i livet, og landsdelens folketingsmænd fremsatte da i januar 1904 et forslag i folketinget om Stubbekøbing-banen.

Forslaget blev velvilligt modtaget af folketingets partier og overgik derefter til videre behandling i den siddende såkaldte »store jernbanekommission«.

I kommissionen sammenarbejdedes forslaget med et andet projekt, nemlig Nykøbing - Nysted-banen, og det samlede foreslag om anlæg af Stubbekøbing - Nykøbing - Nysted-banen blev endeligt vedtaget den 27. maj 1908. Banen skulle etableres som en privatbane, drevet af et aktieselskab, og staten påtog sig halvdelen af udgifterne.

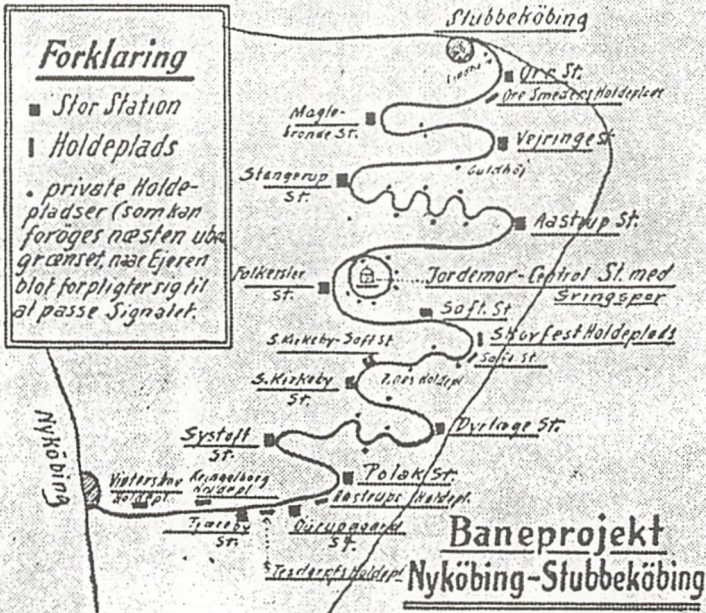
Selve linieføringen på strækningen Stubbekøbing - Nykøbing gav anledning til megen diskussion og megen strid. Mange ville have egne privatinteresser tilgodeset - helst skulle banen nå frem til hver eneste landsby, stor eller lille, på strækningen, men man måtte naturligvis til sidst skære gennem diskussionen og finde rimelige kompromis'er.

En pudsig episode opstod, da en anonym »baneingeniør Svelle« udarbejdede et foreslag, der på ironisk vis lod banen sno sig som en ål, for at

Fra Publikum.

Distrikterbanen.

Vi have modtaget følgende Projekt:

Efter ovenstaaende Plan vil det maaeligst kunne etableres 1 Tog i hver Retning hver 8. Dag, og efter noje at have studeret samtlige Referater fra de forskellige Røder, tillader jeg mig at anbefale dette Projekt, som jeg tror nok vil tilfredsstille næsten alle de Interesseredes Ønsker og Fordringer.

E. Frb.
v. Svelle, Baneingeniør.

Her ses vittighedstegningen fra 1908, hvor det tydeligt er vist, hvor mange ønsker, der var at tage hensyn til, da man skulle bestemme linieføringen. Tegningen er lavet af en anonym, der kalder sig Baneingeniør Svelle!

der kunne skabes holdepladser alle mulige og umulige steder.

Da banen havde 25 års jubilæum, erindrede man disse ting ved at synge:

*Man snakked' jo om banen i en rædsom bunke år.
Enhver ville helst ha' stationen ved sin gård.
Da linjen skulle lægges, syntes banens fremtid mørk,
for den kom nemlig til at rende rundt li'som en tyrk -
ja, i Horbelev sytten gange rundt den fo'r
om det hus, hvor man skulle hente jordemo'r,
og på denne måde fik banen mange knæk -
snart i zig - snart i zag - det var farten, der blev væk!*

Det praktiske anlægsarbejde påbegyndtes i 1908, og det foregik ikke uden problemer og afbrydelser. Visse steder var bundforholdene dårlige, og der måtte mere fyld til end beregnet. Der opstod stridigheder mellem entreprenører og bevillingshavere, og man undgik heller ikke strejker, som da arbejderne fandt ud af, at de hellere ville på høstarbejde end på jordarbejde på banen.

En af de »banebisser«, der var med i arbejdet, har for år tilbage fortalt om det slid, der var, både med at få fyldt op over »Noret« og om det store udgravningsarbejde, der foregik, hvor Østervang krydses af banen. Han fortæller, at mange ikke var i seng i måneder, man havde indrettet primitive beboelser, delvis gravet ind i skrænterne - og der lagde man sig til at sove, når man ikke kunne mere, enten på grund af træthed eller af druk. Der blev drukket tæt - det var brændevin - og det hændte da også, at en og anden fik delirium og måtte en tur på sygehuset.

Der blev yderligere penge til brændevin, hver gang man fandt en kanonkugle - og dem var der en del af fra svenskekrigenes tid - for da vidste man, at man blot skulle aflevere dem til byens historisk interesserede apoteker, hvorefter man modtog 5 kroner, der rakte langt som betaling for brændevin dengang.

Trods vanskeligheder af den ene eller den anden art blev banen dog færdig til tiden, således at man - som ovenfor omtalt - kunne tage hele SNNB i brug i maj 1911.

Det har præget banen, at dens stationsbygninger var af god kvalitet, smukke i det ydre og praktisk indrettet.

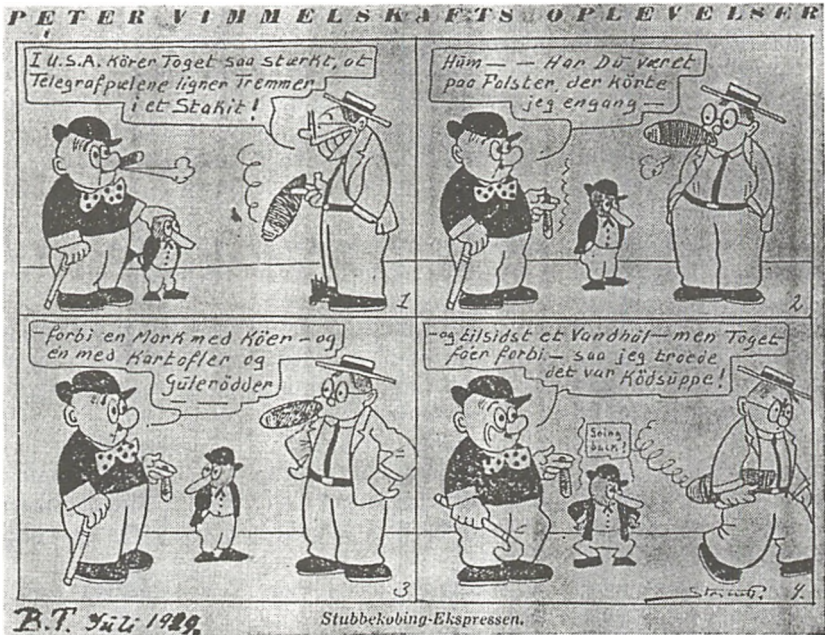
Endestationen i Stubbekøbing fik en smuk og hensigtsmæssig placering, tæt ved havnen. Den er opført i en fornem stil af røde mursten og i høj grad karakteriseret af den indbydende indgangsportal og af søjler og buer ud mod perronen.

De øvrige stationer, der er af varierende størrelse, er hvidpudsede, og om dem alle må man sige, at det er lykkedes arkitekten at passe dem smukt og naturligt ind i deres omgivelser.

Banens kontor var i Nykøbing, men i Stubbekøbing havde man remiser og værksteder.

Jordarbejdet er i gang.

Her ser De Storm P.'s vittighedstegning fra juni 1929.

I luftlinie er der vel 20 km mellem Stubbekøbing og Nykøbing, men banestrækningen var på godt 27 km, idet man som nævnt ganske naturligt måtte lægge sporene, så det var nogenlunde bekvemt for publikum.

Fra starten i 1911 rådede banen over 5 damplokomotiver, fremstillet i München. I tiden op til 1924 fandt der en udskiftning sted, og i alt 3 nye lokomotiver indkøbtes, et svensk og to tyske.

Fra 1927 skete der en omvæltning med hensyn til trækraft, idet banen som en af de første privatbaner anskaffede tre benzinmotorvogne. I begyndelsen af halvtredserne moderniseredes yderligere, idet tre skinnestog, indkøbt hos Scandia i Randers, indsattes i driften. Om alt banens materiel gælder det, at det i hele banens levetid har været holdt á jour, således at det stadig har været godt og tidssvarende.

Der kan ikke være tvivl om, at banens etablering betød et fremskridt for Østfalster, og det samme gjaldt i en stor del af dens funktionstid - før private og rutebiler vandt indpas.

Utallige har taget toget både til erhvervsarbejde og til skole eller simpelt hen for at tage på indkøb eller for at besøge slægt og venner. Tusinder af tons gods har toget fragtet, ikke mindst sukkerroer, der skulle forarbejdes i Nykøbing.

Den beskæftigelsesmæssige betydning for området afspejler sig i det antal mennesker, der var direkte beskæftiget ved banen, eksempelvis

havde man i 1954 38 faste funktionærer, og 11 ansatte arbejdere foruden et antal løsarbejdere i sommermånederne.

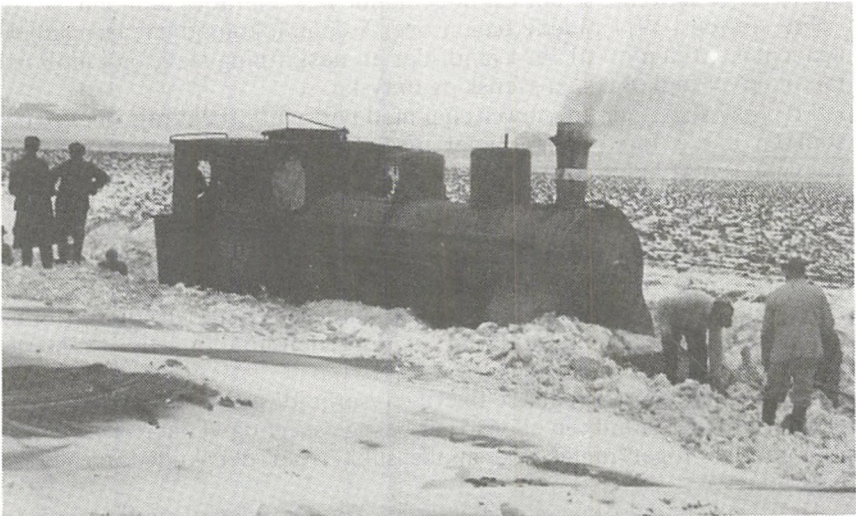
Driftsresultaterne var fine i begyndelsen, man havde pænt overskud helt op i trediverne, men hen mod 1940 var det vendt til underskud. Krigstiden i første halvdel af fyrrerne satte igen gang i befordringen af såvel passagerer som gods, men allerede i halvtredserne bar det mod banens standsning, idet underskuddet voksede fra år til år, ja i 1964/65 havde driftsresultatet nået et minus på næsten 1/2 million.

Efter adskillige overvejelser besluttede man sig til en standsning. Det sidste tog kørte den 31. marts 1966, og dermed var banens saga ude, efter at den i næsten 55 år havde tjent by og land.

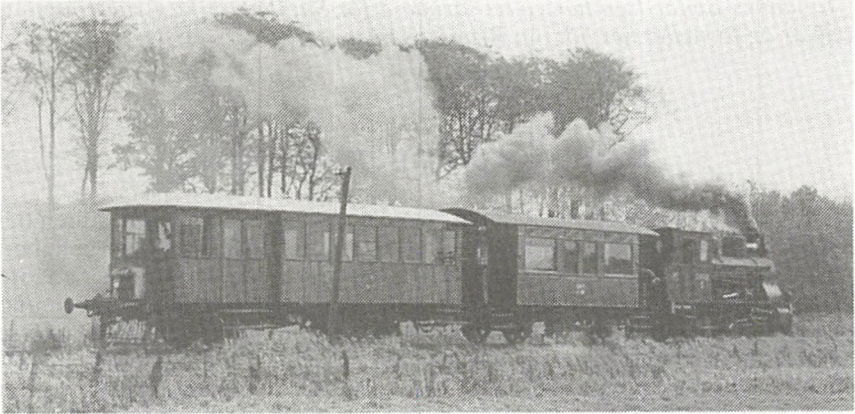
Banen havde da gennemlevet den udvikling, der blev adskillige privatbaner og også nogle statsbanestrækninger til del. En start i optimisme og med befolkningens bevågenhed, en lang gunstig periode og derefter en forholdsvis brat nedgang, der måtte resultere i ophør.

Banen fik et smukt endeligt. Kort før den standsede, blev damplokomotiv nr. 5 spændt for, og i langsomt tempo - 45 km i timen - og med værkfører Erik Hansen som togfører befordredes 150 medlemmer af Dansk Jernbaneklub fra Nykøbing til Stubbekøbing og, efter spisning på Freys Hotel, retur til Nykøbing.

Den dengang endnu levende »Stubbekøbing Avis« skriver som afslutning på en omtale af rejsen: På turen fra Nykøbing til Stubbekøbing var der på strækningen flere fotostop, idet så godt som alle medlemmer var i besiddelse af fotoapparater, og mange havde smalfilmsudstyr med.

Sneen var altid banens værste fjende.

Toget blev fotograferet i alle vinkler og kanter, og der udspillede de særeste optrin for at få det bedste billede af denne uigenkaldeligt sidste dampstofsfart.

Sidste ordinære tog med passagerer er den 31. marts kl. 22.30 fra Stubbekøbing, og sidste tog, der kommer fra Nykøbing, er inde kl. 00.10, og derefter sættes alt materiel væk, og en epoke er forbi, atter er en bane nedlagt.

Efter nedlæggelsen forestod der et stort arbejde i forbindelse med afhændelse af jord, bygninger og materiel, det må i den forbindelse nævnes, at en del af det rullende materiel solgtes til veteranbaner, hvor de gode togvogne m.v. nyder et velfortjent otium.

Nedgang og ophør er jo ikke så spændende, men det er vel sådan, at nye tider skaber nye udfordringer og nye muligheder, og under alle omstændigheder kan det være sundt at se på gamle papirer og gulnede aviser, når man derved bliver bekendt med den ildhu og optimisme, man udviste over for den store opgave, man tog op for 75 år siden, at få en jernbane til at fungere.

Kai Vestergård

Oplysninger er hentet i Clausens Jernbanebibliotek og Dansk Jernbaneklubs skrift om Stubbekøbing - Nykøbing - Nysted banen samt i tidens aviser.

Jeg har med tak modtaget mundtlige oplysninger fra forskellig side, navnlig fra værkfører Erik Hansen.

Johannes Bennedsen har været formand for Stubbekøbing Brugsforening i 36 år og fortæller her lidt om Brugsens historie:

Brugsforeningens historie

Allerede i 1868 blev tanken om at starte en Brugsforening luftet, men den nåede ikke dengang at blive en realitet. Først i 1902 blev det til virkelighed. Den 20. august 1902 indbød en kreds af interesserede til et møde på Hotel Grønsund for at drøfte mulighederne for at oprettelse af en Brugsforening. På mødet var samlet 60 - 70 mennesker, og der blev nedsat et udvalg til at gå videre med sagen. Allerede en halv snes dage efter indkaldte udvalget til møde, hvor man fremlagde forslag til love for den nye Brugsforening og den første bestyrelse blev valgt. Den kom til at bestå af: Bogholder Hansen, landpostbud Chr. Hansen, dyrlæge Høgind, gæstgiver Mortensen, gæstgiver Ipsen, urmager C. Loretzen og til formand valgtes gartner Rasmussen Kragh. Den 10. september afholdtes generalforsamling og bestyrelsen fik bemyndigelse til at forhandle om leje af lokaler til butik. Man vedtog at tage imod tilbudet om lokaler på hjørnet af Bagergade og Søndergade, der senere blev Højskolehjem. Til den ledige stilling som uddeler valgtes blandt ansøgerne forhenværende købmand O. P. Jørgensen, Bogø, og butikken åbnede og handlen gik livligt.

De, der interesserer sig for
Dannelsen af en
Brugsforening
for
Stubbekøbing og Omegn
bedes møde paa Hotel „Grønsund“
Onsdag d. 20. dds, Aften Kl. 7.
Flere Borgere.

Mødet angaaende Dannelsen
af en Brugsforening for Stubbekøbing og Omegn Onsdag Aften paa Hotel „Grønsund“ havde samlet 60—70 Mennesker.

Efter nogen Forhandling, hvoraf intet positivt Udbytte kom, erklærede ca. Halvdelen af de mødte at ville være Medlemmer af en eventuel Brugsforening, og der blev da nedsat et Udvalg til at arbejde videre for Sagens Fremme.

Til Medlemmer af dette Udvalg valgtes: Gæstgiver Mortensen, Gartner Rasmussen, Urmager Lorenzen, Landpostbud Carl Nielsen, Murer Julius Nielsen, Proppefører Bennedsen og Fisker H. Jensen.

Den første Brugsforening i Stubbekøbing 1902 på hjørnet af Bagergade-Søndergade.

I 1919 vedtog generalforsamlingen at Brugsen skulle indmeldes i F.D.B. Lejemålet til den hidtidige butik blev opsagt i 1922, og man var så heldig, at lægeboligen på det modsatte hjørne var til salg. Brugsens bestyrelse sikrede sig ejendommen til en pris af 25.000,- kr. Der blev foretaget en del ændringer af butik og lagerlokaler og i 1923 kunne Brugsen åbne i egen ejendom. Forretningerne gik jævnt fremad og efterhånden blev det nødvendigt med yderligere udvidelse og køb af andet inventar. Denne modernisering blev foretaget i 1951 medens uddeler Georg Hauschildt ledede Brugsen. Hauschildt var tiltrådt i april 1938 og fungerede indtil 1966, hvor uddeleren opsagde sin stilling. Før Hauschildt var Svend Brandt Jørgensen uddeler. Han var søn af O. P. Jørgensen, som pludselig døde. Da Hauschildt holdt op i 1966, kom den nuværende uddeler Roar Nielsen til, og butikken blev ændret til selvbetjening og kontant betaling. Dette var noget nyt for byen, men viste sig hurtigt at være en god ide, idet omsætningen hurtigt voksede. Samtidig tilsluttede Brugsen sig F.D.B.'s regnskabs- og revisionstjeneste og forpligtede sig til at købe størstedelen af deres varer i F.D.B. F.D.B. foretog en landsdækkende analyse om større butiksenheder, og for vort område, blev Stubbekøbing blandt de byer, hvor et sådant skulle placeres.

I første omgang havde Brugsen erhvervet den gamle Biblioteksbygning i Vestergade, men ved nærmere undersøgelse, viste det sig, at valget var forkert. Da Nordfalster Bank senere købte Trojels gård af L.M.A.F. og gerne ville sælge den del af grunden, der rummede de tidligere magasin-

1/4 Citroner		06
4 MacC		40
1 Baygryn		11
1 Fl. Baanderin		24
2 st. Melis		36
4 Sild	129	16
Salt 5	168	5
Period	297	30
1 Smør	1	07
1 d. Fodt		65
1/2 Margarine		29
5 MacC		50
2 pt. Petrolie		32
1 kg. Melis		20
1/4 Kaffe		19
Gul	332	05
Sundt No.		05
1 st. Melis		18
1 Fl. Baanderin		24

Side af Kontrabog fra Stubbekøbing Brugsforening fra åbningsåret 1902.

bygninger, førtes forhandlinger mellem F.D.B. og banken, der førte til at Supermarkedet fik den nuværende placering. Omsætningen var nu af en sådan størrelse, at det var nødvendigt med en hurtig opførelse af den ny butik. Et stort arbejde med nedbrydning af de gamle magasinbygninger blev igangsat og allerede den 5. marts 1970 åbnedes dørene til det ny Supermarked. Dagen startede med en voldsom snestorm, en planlagt helikopteropvisning måtte opgives, men alligevel havde Supermarkedet stort rykind.

I de godt 75 år Brugsen har været her, har der været 4 formænd og 4 uddelere. Formændene har været Rasmussen Kragh, snedker Thomsen, Johannes Bennedsen og nuværende Arnold Jørgensen. Uddelerne har været: O. P. Jørgensen, Svend Brandt Jørgensen, Georg Hauschildt og nu Roar Nielsen. Den første formand, Rasmussen Kragh, sad i 34 år indtil 1936, derefter snedker Thomsen i kun 2 år, og fra 1938 kom Johs. Bennedsen og blev på formandsposten i 36 år.

Ejendommen i Bagergade blev købt af Dr. Rostrup, som var læge i Stubbekøbing i mange år og samtidig drev et mindre landbrug på 16 tdr. land, et areal han havde arvet efter sin svigerfar, konsul Benzon. Efterhånden blev jorden dog solgt fra, det sidste hvor nu Wieverknolden ligger, blev solgt til kommunen til udstykning. Efter at Dr. Rostrup var død, kom Dr. Bruun og overtog lægeboligen i Bagergade og var der indtil Brugsen overtog ejendommen i 1922.

Uddrag af Dagmar og Albert Jørgensens Erindringer.

Mine Erindringer fra Høstgildet paa Herslebslund i Aarene 1903 - 1926

Min Mor høstede 23 Aar paa Herslebslund, hos Vilh. Andersen, og da han holdt paa gamle Skikke med Hensyn til Høsten, var vi som Børn altid spændte paa Høstgildet. Det var Skik, at naar der var afmejet, saa skulde Høstmændene og han selv tage deres Mejetøj og stille sig foran Køkkenvinduet og stryge deres Mejejern, og hvis ikke Madmoder kom og gav Snaps og gammelt Øl, saa vilde de meje hendes Grønkaal af. Det vilde hun ikke risikere, saa der blev altid serveret gammelt Øl.

Naar det sidste Læs Korn fra den Høst skulde hjem, skulde Piger, Madmoder og Børn op paa Læsset og raabe Hurra saa det rungede over hele Byen, og de raabte lige til Læsset holdt i Laden.

Og saa et Par Dage efter kom Høstgildet, hvor alle der havde deltaget i Høsten blev inviteret til Kaffe Klokken 2 med Familie. Naar Kaffen var drukket kørte Vilh. Andersen en Tur for hele Selskabet med tre Vogne, han havde en ny Charabanc og en ældre som Karlen kørte, bagefter en lille Fjedervogn med Agebrætter, hvor et Par Mænd og vi Børn sad, og blev kørt med én Hest for af Røgteren, begge de forreste Vogne var der to Heste for hver. Jeg husker en Tur til Virket Sø, hvor Vilh. Andersen havde en Bajer med til Mændene, og da der laa en Baad til fri Afbenyttelse, vilde Mændene ud at sejle og fik Bajeren med i baaden, men da en Spasmager, som var hans Karl, begyndte at vippe med Baaden, blev den ene Høstmand, som vi kaldte Øbo, saa bange at han tabte sin Bajer i Søen og den ligger der nok endnu.

Naar Køreturen var endt og vi alle kom hjem i bedste velgaaende, havde Vilh. Andersens Kone dækket Bord og lavet Aftensmad, som næsten hvert Aar var Kyllingesteg og Æblekage, dertil Snaps og gammelt Øl. Naar vi havde spist blev Døren til Havestuen lukket op, og vi Børn og alle der vilde være med, baade unge og gamle, begyndte at lege, til vi senere skulde have Kaffe, og naar den var drukket kom hele Selskabet ind i Havestuen, hvor Far tog Vilhelms Violin, og saa gik Dansen løs til henimod Midnat, saa havde Ellen Andersen igen dækket Bord med Vin og Kage, og Mændene fik Punch, og saa sluttede Høstgildet med at Vilhelm holdt Tale og takkede alle for Hjælpen, og haabede at de alle kunde ses igen til næste Aar.

Herslebslund ca. 1920.

200 året for bøndernes frigørelse fra Stangerup Gods

Borgmester John Erdmann og gdr. Hans Jacobsen indvier mindestenen 20. juni 1986.

I vort årsskrift 1984 var der en artikel om Stangerup Gods, som 97 fæstebønder købte af kammerherre Kehlets enke i 1786 og således blev selvejere allerede 2 år før Stavnsbåndets ophævelse i 1788.

Vi lovede dengang, at fortælle herom, og da det den 20. maj 1986 var 200 år siden dette fandt sted, er det jo yderst passende at indfri dette løfte.

Godset var i sin tid på 21 tdr. hartkorn og 520 tdr. bøndergods, Gundslev og Maglebrænde sogne, foruden Gundslevmagle by, Gundslev og Torkilstrup kirker. Det ejedes som nævnt af kammerherre Kehlets enke, og der var ikke bygget nogen hovedgård på godset. Hele historien med pastor Blicher, Gundslev, hofagent Staal, Stubbekøbing, og landvæsenskommis-

sær Hof, Falkerselv, skal ikke gentages, men her skal kun berettes om de aktuelle jubilæumsfestligheder.

På selve dagen, den 20. maj afholdtes i Gundslev Forsamlingshus en større fest, som samlede over 200 deltagere. Her blev det historiske forløb gennemgået af forh. musæumsforvalter Keld Snedker, der var folkedans og underholdning fra Idrætsefterskolen, fællessang og fælles kaffebord, en spændende og interessant aften.

Men også på andre områder var der aktiviteter. En arbejdsgruppe var nedsat i selve Stangerup by, og lidt forsinket af tekniske årsager, nemlig den 20. juni 1986, blev 200 års jubilæet fejret med afsløring af en mindesten. Hans Jacobsen, Stangerup, bød en forsamling på 80 - 90 velkommen, ikke mindst borgmester John Erdmann, Stubbekøbing, og pastor Anne Birthe Jensen, Stubbekøbing, som senere kom i funktion.

Herefter afslørede borgmester Erdmann mindestenen med nogle velvalgte ord om begivenheden dengang, og menneskene omkring disse for 200 år siden.

Efter denne højtidelige afsløring af mindestenen, fik pastor Jensen ordet, og indledte med at omtale den frihedstrang i ordets bedste betydning, der fandt sted for 200 år siden, noget der stadig lever videre, f.eks. i disse år omkring forsamlingshuset.

Pastor Anne Birthe Jensen fortalte om Hospitalet, som i over 100 år husede 8 værdigt trængende personer samt et bestyrerpar. Det var stiftet i 1783 og dækkede hele Stangerup Gods' område. Da hospitalet blev nedlagt, overgik pengene til et legat: Kammerherre Kehlet og Hustrus legat, oprettet i 1889, og hvert år siden uddeles ialt 8 portioner, nemlig 5 fra Gundslev, 2 fra Maglebrænde sogne og 1 fra Gundslevmagle by til værdigt trængende, fortrinsvis kvinder. Det er præsten i Stubbekøbing, præsten i Gundslev samt præsten fra Torkilstrup der sidder i legatbestyrelsen, hvor præsten fra Stubbekøbing er født formand. Desuden har legatbestyrelsen en regnskabsfører, i øjeblikket skatteinspektør Keld Hansen, Nr. Alslev. Legatportionerne er i dag meget små, nærmest at betragte som et æreslegat.

Festlighederne afsluttedes af Helge Thrane, som udtalte at han var stolt af at bo i Stangerup i den sidste gård som ikke er flyttet ud. Med en vis vemod overrakte han det gamle byhorn til det nystiftede bylaug hvis første oldemand er Erik Hermansen fra Matr.nr. 2. Det nye bylaug afløser det oprindelige bylaug, som har ligget stille i måske over 100 år.

Hans Jacobsen bragte til sidst en tak til alle, som havde bidraget til højtideligheden, og forsamlingen afsluttede med at synge: Frihed er det bedste guld.

Kort over Bygaden

Lejer
1786

Ejer
1986

Matr.nr. 2 Herman Mortensen	Erik Hermansen
Matr.nr. 1 Niels Rasmussen Thrane	Helge Thrane
Matr.nr. 5 Jørgen Jensen Koch	Svend E. Hansen og Ulla Christiansen
Matr.nr. 4 Peder Olesen	Lars Jacobsen
Matr.nr. 6 Lars Rasmussen Friis	Rasmus Christiansen og Inger Koch
Matr.nr. 7 Anders Simonsen Skamogn	Erland Rasmussen
Matr.nr. 3 Simon Madsen	Erik Hermansen

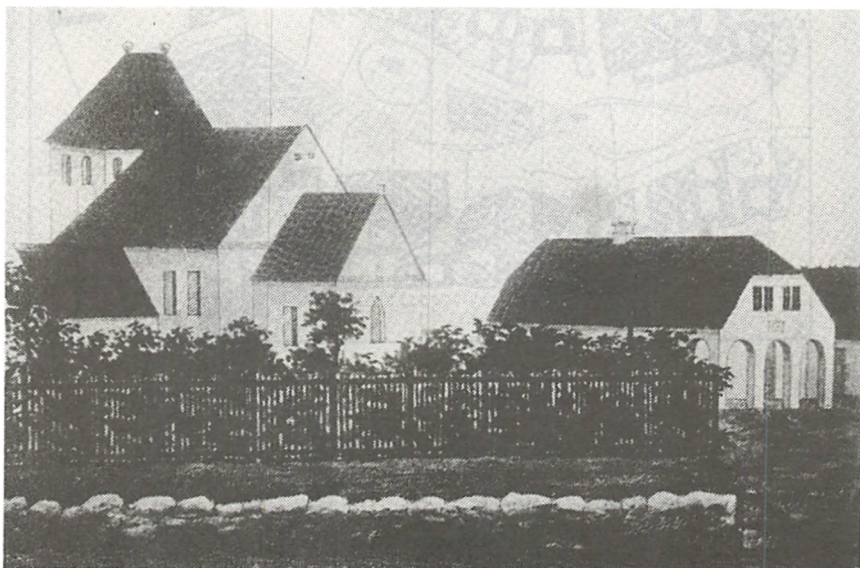
I 1865 var der en påsat Ildebrand, matr.nr. 3 brændte ned til grunden samt matr.nr. 2 brændte også ned til grunden. Derved blev de 2 Gårde sammelagt, og udflyttet fra Bygaden.

»Et gammelt billede fra Horreby«

Fra en af arkivets gode venner, Jess Waaben, har vi modtaget et spændende postkort eller tegning fra Horreby Kirke med den gamle Rytterskole. Billedet tilhører fru Ragnhild Henriksen, Horreby, og stammer fra før 1888.

På tegningen er kirketårnet ganske anderledes end nu, og ved nærmere undersøgelse af Jess Waaben, viste det sig at kirketårnet er forhøjet ca. 3 meter i 1888, hvilket fremgår af en tavle opsat i tårnet og ifølge denne, blev ombygningen foretaget af murerne L. Petersen Åge og P. Pctersen.

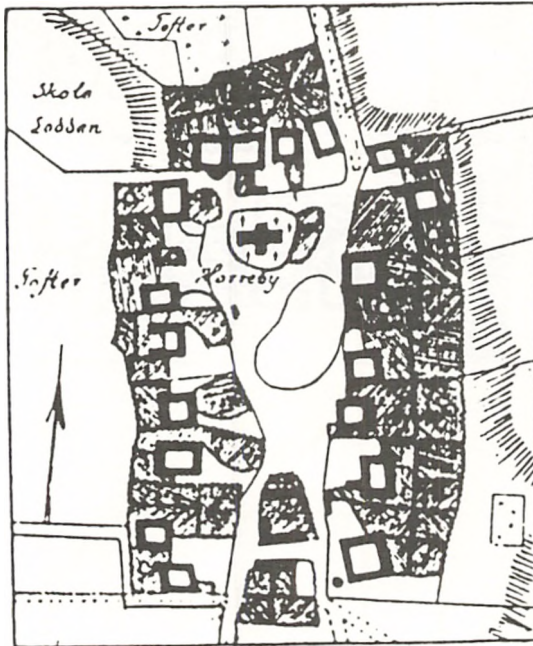
Rytterskolen i forgrunden til højre blev formentlig revet ned omkring 1910, hvilket bekræftes af Carl Mortensen, Horreby Plejehjem, født 1886. Han husker udmærket skolen, og mener at nedrivningen fandt sted omkring dette år.

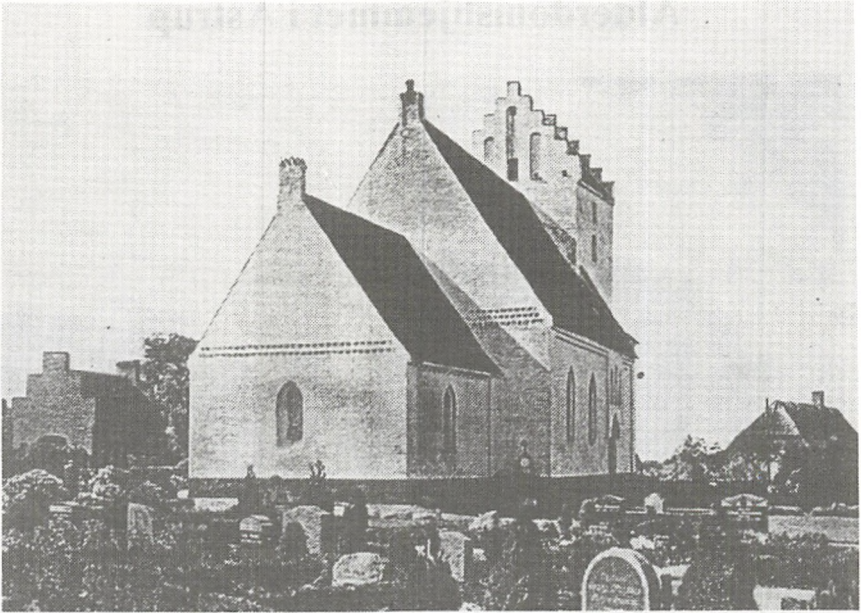
Horreby kirke og skole før 1888 tilh: Ragnhild Henriksen, Horreby.

Nord for kirken lå ifølge et gammelt kort fra før udskiftningen ialt 4 gårde, som sikkert nærmest har stået og støttet sig op ad hinanden. Man har navnene på de tre gårde, nemlig Kjølgården, Præstebondegården og Pallegården. Den 4. gård må være forsvundet på et tidligere tidspunkt. Efter udstykning, frasalg af jord m.m. er nu også disse 3 gårde væk. Tilbage ligger Ellehavegård, der er opstået af resterne af de oprindelige gårde.

De sidste år Rytterskolen eksisterede, var den omdannet til Høkerbutik og høkeren hed en del år Jensen, farfar til gdr. Ejner Jensen, Vestergård. Da Rytterskolen blev nedrevet, flyttede Høkerbutikken til Kjølgården, der lå langs landevejen, hvor nu Ellehavegårdens have ligger. Da Rytterskolen blev Høkerbutik, flyttede skolen over på den anden side af vejen, der hvor Horrebys sidste bageri senere blev bygget. Bag denne skole, lå en gammel forskole i bindingsværk. Begge disse skoler blev nedlagt ca. 1920 og flyttet op til Møllebakken, og her blev så i 1960 bygget den store, nye Møllebakkeskole, altså den 4. skole i Horreby.

Horreby 1794.

Horreby kirke, set fra nordøst.

Alderdomshjemmet i Åstrup

Den 4. juli 1936 blev Alderdomshjemmet i Åstrup indviet og det er således netop i år 50 år siden.

Det skete under meget stor festivitas med omkring 250 gæster. Sognerådsformand Rasmus Hansen, Oure, bød den store forsamling velkommen på sognerådets vegne. Opførelsen af dette alderdomshjem havde været på tale gennem de sidste 12 år, men først for 1 1/2 år siden kom der virkelig gang i sagen og kravet blev rejst for alvor. Man overlod arbejdet til arkitekt J. Jørgensen, Saksøbing. Men man betragtede det, som et yderst voveligt økonomisk skridt, og ikke få af kommunens beboere frygtede, at det blev for stor en byrde.

Hjemmet blev tegnet som en tre-fløjet bygning med kommunkontor, sognerådslokale og boxrum i den nordre fløj, medens de to øvrige fløje blev indrettet til 22 beboere som alderdomshjem. På indvielsesdagen kunne alle glæde sig over det fine resultat. Bygningen med grund kostede ialt 77.000 kr. og med inventar står hele hjemmet sognerådet i 84.000 kr.

Sognerådsformanden sluttede sin tale med en varm tak til alle håndværkere for godt samarbejde under bygningens opførelse og samtidig kunne han byde hjemmets økonoma, frk. Alma Davidsen, velkommen.

For Amtet talte amtssekretær Rønlund, som udtrykte sin glæde over de smukke lokaler som ville stå som et smukt monument over kommunen.

Han håbede på, at de gamle her måtte få en glad og lykkelig livsaften.

Provst Degenkolw, Moseby afsluttede de officielle taler, med bl.a. følgende ord: Denne dag er en stor dag for sognet, og når vi nu har set bygningen, må vi indrømme, at den er ganske moderne og tidsvarende til den tid vi lever i, men dette at gøre noget godt for andre, kan vi føre meget langt tilbage, helt tilbage til fortællingen om den barmhjertelige Samaritan. Jeg vil gerne slutte med ønsket om, at dette hjem må blive et naturligt godt hvilested for de gamle.

På 50 års jubilæumsdagen den 4. juli 1986 kunne beboere, personale og indbudte gæster fejre den runde fødselsdag.

Da filmen kom til Stubbekøbing.

Formanden for Håndværker og Industriforeningen P. W. Svendsen overtog i 1895 en mindre urmager- og guldsmedeforretning i Stubbekøbing. Med stor dygtighed drev han den frem, så i løbet af få år, blev den byens største i sin branche.

P. W. Svendsen var yderst initiativrig. Han blev formand for Jernbaneudvalget, var i bestyrelsen for Dansk Arbejde og meget andet, men her skal nævnes hans indsats ved filmens indførelse i Stubbekøbing.

De levende billeder holdt deres indtog i Stubbekøbing i foråret 1907, idet forhv. lærer Mouritz Hansen, Nykøbing, af og til kom hertil og gav forestillinger i den lille sal på Freys Hotel.

I november 1907 overdroges Biografen til Urmager P. W. Svendsen, der samtidig fik bevilling til at vise film i Nr. Alslev, Eskilstrup og på Bogø. Da Biografen nu viste forestillingen hver fredag, lørdag og søndag, måtte den flytte fra Hotellet og ind i salen på »Nielsens Minde« under primitive forhold. »Operationsrummet« blev anbragt i et telt midt på gulvet. Den gang var der ikke elektricitet i Stubbekøbing så det var et problem, at skaffe nogenlunde kraftigt lys. Der benyttedes det såkaldte Kalklys - en blanding af gas og ilt mod en rund kalkplade men der skulle udvises stor påpasselighed, for at få konstant lys.

Programmerne var jo også knap så storslåede som nu, men publikum stillede heller ikke så store fordringer, men levede højlydt med i forestillingen med klap og tilråb. På landet var det ofte småt med besøget kun Ole Olsens »Løvejagten på Elleore« kunne trække fuldt hus på Bogø, men det skyldtes nok, at den var forbudt af daværende justitsminister Alberti.

Entreen til Biografen var 25 øre for voksne, 10 øre for børn, så selv om udgifterne var små, gav det mere arbejde end fortjenste. Senere blev biografen flyttet til »Fortunen«.

Efter P. W. Svendsen overtog fotograf Anthon Rasmussen Biografen, som atter flyttede den til »Nielsens Minde«, indtil fotograf P. P. Adrian købte og installerede den i »Det nye Teater« på Torvet. Det bør nævnes at tømrer H. Th. Petersen begyndte sin virksomhed som operatør ved Biografen allerede i 1908 og virkede uafbrudt i over 27 år, med en interesse og pligtfyldelse, der er enestående.

Iflg. Stubbekøbing Avis 2/10 1935

»Nielsens Minde« på hjørnet af Havnegade/Vestergade.

Første »Freys Hotel« i Vestergade 33 senere nedbrændt.

Samuel Siegumfeldt Østergaard tømremester

Når man ved slægtsforskning efterhånden har samlet sig et stort antal aner, eller rettere et kendskab til disse, kan det ikke undgås, at man får sine »yndlinge« iblandt dem. For mit vedkommende må en af dem blive min oldefar, tømremester Samuel Østergaard, om hvem jeg kun har de oplysninger, før han ankom til Stubbekøbing, at han er født 1823 i Borgergade i København som søn af urtekræmmer Hans Østergaard og Mariane Margrethe Siegumfeldt, og at han havde 7 søskende.

Det næste, jeg kender til ham, er at han den 13. oktober 1848 blev viet i Stubbekøbing kirke til jomfru Engeline Marie Lange. Ved vielsen benævnes han som »tømnersvend«, og ved folketællingen i 1855 som tømnersvend og maskinarbejder, medens han ved folketællingen i 1860 benævnes tømmerhandler og i kirkebogen 1862 som tømmermester.

Stubbekøbing var på det tidspunkt meget lille, og befolkningen fattig - krigen i 1848 og 1864 havde ikke gjort økonomien bedre. Byen har i tidernes løb skiftevis været driftig og nede i en bølgedal, som det også kendes nu.

Når man følger Østergaards færden gennem Stubbekøbing Avis, får man det indtryk, at han har været en agtet mand i sin by, det taler de mange tillidshverv om. I 1857 nævnes han som medlem af et udvalg i Håndværkerforeningen, der skal arbejde med oprettelse af en søndagsskole for håndværkslærlinge. Denne skole kommer senere i gang, og Østergaard påtager sig undervisning i flere forskellige fag på hverdagsaftener og på søndag eftermiddage.

I 1858 opførtes i Ringgårdsstræde en fattiggård til afløsning af to gamle, faldefærdige fattighuse, hvoraf det ene lå i Grønnegade, omtrent hvor nr. 12 nu ligger, det andet midt i Søndergade på den søndre side. »Ringgården«, der nu er kommunens boligkompleks, opførtes efter tegninger af Østergaard og kunne huse 28 personer, - og så var der endda langt bedre vilkår for de fattige end hidtil.

Samme år deltager Østergaard som medlem af en deputation til amtmanden, som man anmoder om at udvirke, at der foretages indskrænkninger i bivillingsuddelingen til håndværkere i Stubbekøbing. Østergaard var Håndværkerforeningens formand i flere år, og som senere medlem af bestyrelsen vælges han til bedømmelses- og kontrolkomite til en industriudstilling sammen med 4 andre, og tilsammen havde de ledelsen af udstillingen. Østergaard udstillede iøvrigt selv og fik præmie. Muligvis har det drejet sig om en gårdmølle, som han satte i produktion. En af disse møller husker jeg fra min barndom at have set på en gård i Nørre Ørsløv, og modellen i træ lå på loftet i mit barndomshjem.

Østergaard var valgt til bystyret og blev medlem af skole-, sundheds- og bygningskommissionen samt til bestyrelsen af sygehuset.

Stubbekøbing Fattiggård, opført 1858 efter Tømrermester Østergaards Tegning.

Håndværkerforeningen oprettede efter hans forslag en spare- og lånekasse (sparebøsse) i 1867, og året efter er Østergaard valgt som delegeret for lotterisagen sammen med to andre til et forberedende møde i Nykøbing F.

Men også iøvrigt er Østergaard meget aktiv, det vidner annoncer og omtale i avisen om. En mere trist annonce fortæller i 1862, at han har mistet sin kone, og derefter sidder han som enkemand, og vi ved, at han har to børn, datteren Mathilde kun 12 - 13 år (min farmor), og sønnen Hans Nicolaj på 6 år.

I avisen ses, at Østergaard averterer efter bordrevet tømmer (fra Bogøs sydkyst), han tilbyder hustømrere jobs, han yder et ret stort beløb til Frederik VII's buste, han er vidne ved auktioner, og han er medvirkende til, at håndværkerforeningens medlemmer nu kan få deres hustruer og børn med i sygekassen, ligesom også håndværkeres enker kan være med - kvinder kan dog ej have stemmeret!

I 1871 køber Østergaard en frihedslod af murermester Thrane, og allerede i november samme år averterer han i Stubbekøbing Avis med, at han nu sælger nybrændt Faxe Kalk fra Kalkovnen i Stubbekøbing.

Til Underretning
for de Vrede, der
have bestilt brændt
Fags Steen-
Falk hos mig,
meddeles, at denne
kan afhentes fra mit Kalkbrænderi, ligeoverfor
den nye Kirkegaard, **Torsdag** og **fredag** først-
kommende. **Bestillinger** modtages bestandig
paa min Bopæl.

Stubbefjebing, den 2den December 1871.
E. Østergaard,
Tømmermester.

Et billede, der nu er blevet historisk. Det viser cementvarefabriken paa Nykøbingvej med kalkovnen i baggrunden. De to virksomheder blev, da dette billede blev taget, drevet sammen af købmand Wulff og lærer Larsen, og paa billedet ses fra venstre Vald. Corneliusen, Lars Jeppesen, Chr. Hansen, H. P. Hansen og Peter Hansen (den senere borgmester og broder til Chr. Hansen).

Den 18. juli 1871 nævner avisen, at Gåsetårnet i Vordingborg skal restaureres øverst oppe. Nyt tag skal pålægges, og tårnet skal føres tilbage til sit oprindelige udseende, som vi kender det i dag, med en rundgang uden om tagkonstruktionen. Det væsentligste arbejde udførtes af Østergaard efter arkitekt Tvedes tegninger. Ialt ville denne ombygning og reparation beløbe sig til 3.000 Rdl. Allerede 7. oktober samme år er Gåsetårnet næsten færdigt ses det af en notits i avisen.

Det ses også, at man i 1872 har holdt besigtigelse over forholdene ved »Letten«, det flade vand mellem Bogø og Møn, for en eventuel inddæmning. To andre kompagnier har allerede undersøgt mulighederne for inddæmning, det ene af dem bestod af Østergaard og gårdejer N. Holm, Bogø, som har fået de tilgrænsende lodsejeres tilsagn. De og Holm ejer en engstrimmel tilsammen, der strækker sig over omtrent en trediedel af, hvor den ene dæmning skal være. Arealet, der tænkes inddæmnet, indholder mellem 1.000 og 1.500 tdr. land meget fed bund med ubetydelig vandstand.

Den 10. december 1872 udstiller håndværkere fra Falster på den Nordiske Industri- og Kunstudstilling i København, hvor bl.a. Østergaard er med i lokalkomiteen i Stubbekøbing.

I april 1873 vedtager Håndværkerforeningen at afholde frivillige svendeprøver, og en komite nedsættes for at forestå sagen. Hertil vælges Østergaard som medlem udenfor bestyrelsen.

I november samme år anmeldes det til Stubbekøbing byfogeds næringsvæsen, at jernstøber P. Hansen, Nykøbing, gårdejer A. Ungermann, Gunslev, og tømrermester Østergaard i fællig agter at drive teglværksfabrik under firmaet »Ore Teglværk« i Ore by, Aastrup sogn, med hjemsted i Stubbekøbing. Ore Teglværk lå som bekendt ved Ore Strand, hvor de store teglværksgrave på smuk vis minder om fortidens driftige mænd. Under vejen ned mod Ore Strand har man indtil for kort tid siden mellem buske og grønt kunnet finde hvælvede underkørsler, hvor folkene kørte med tipvogne til teglværket.

I januar 1874 besluttedes det, at der skal afholdes bazar til fordel for Understøttelsesforeningen og Alderdomsforsørgelsesforeningen med Østergaard som formand for bestyrelsen.

I februar 1874 indbyder Gjern, Tofte og Østergaard i en annonce til et møde hos brygger J. Petersen i Møllegade (han havde tillige gæstgiveri på stedet) med det formål at få dannet en kaninavlforening. Der var netop indført en såkaldt »harekanin« til landet (måske noget i retning af vore dages store vædderkaniner?).

Den var nøjsom og kunne være indbringende og et godt supplement til fattigfolks middagsborde! Til mødet kom en talrig forsamling, og 19 medlemmer tegnede sig straks. I indskud kom 24 skilling og yderligere i kontingent 24 skilling og til indkøb af moderdyr 21 Rdl., så man straks kunne bestille 1 han og to hunner i København.

I maj 1874 nævnes i byrådsreferat, at Østergaard er blevet idømt en bod på 50 Rdl., fordi et bolværksarbejde ikke er afleveret rettidigt - og samtidigt

oplyses det, at Østergaard er sygemeldt. Allerede nu har hans helbred åbenbart været vaklende.

Han bliver dog i maj 1875 endnu engang valgt til byrådet i tiden til 1881 og kommer i udvalget for brolægning-, vej- og vandvæsen og for sygehuset. Ofte og oftere ses det, at han har været sygemeldt til byrådets møder. Østergaard afgår ved døden 53 1/2 år gammel den 31. maj 1877 og efterlader datteren og sønnen.

Datteren Mathilde Østergaard gifter sig senere med min bedstefar, Hans Jørgen Larsen, lærer ved Stubbekøbing Skole, kordegn i Stubbekøbing og tillige ejer af Kalkovnen, idet han allerede et par år før har købt Kalkovnen af boet efter sin svigerfar.

Senere overtog min far, Axel Larsen, Kalkovnen efter i nogle år at have passet den for sin mor, der sad som enke. Under landbrugskrisen i trediv-erne gik salget af kalk trægt, og da en ny direktør på Faxe Kalk ikke anerkendte den tidligere mundtlige aftale med min far, mistede han eneforhandlingen, så forretningen gik stadig dårligere, og de sidste år hentedes kalken brændt fra Faxe. Kalkovnen blev afhændet til P. W. Wulff, der i forvejen havde cementvarefabrikken, og til slut blev Kalkovnen nedrevet for at give plads til boligkomplekset Solgården, opført 1942 af Boligselskabet af 1942 i Stubbekøbing.

Når jeg sætter stor pris på netop denne ene, Østergaard, skyldes det hans foretagsomhed, hans øje for, hvad der tjente hans by og dens borgere bedst, hans udsyn, og at han ikke var bange for at tage arbejdet både i foreninger, byråd og ved undervisning uden at beregne sig vederlag.

Bende Fold Øgendahl.

**Ligbærerlauget i Stubbekøbing
1925**

Ligbererlaugens sidste oldermann Johs. Bennedsen afleverer protokol og lade til borgmester Hauschildt. Desuden ses Poul Rasmussen.

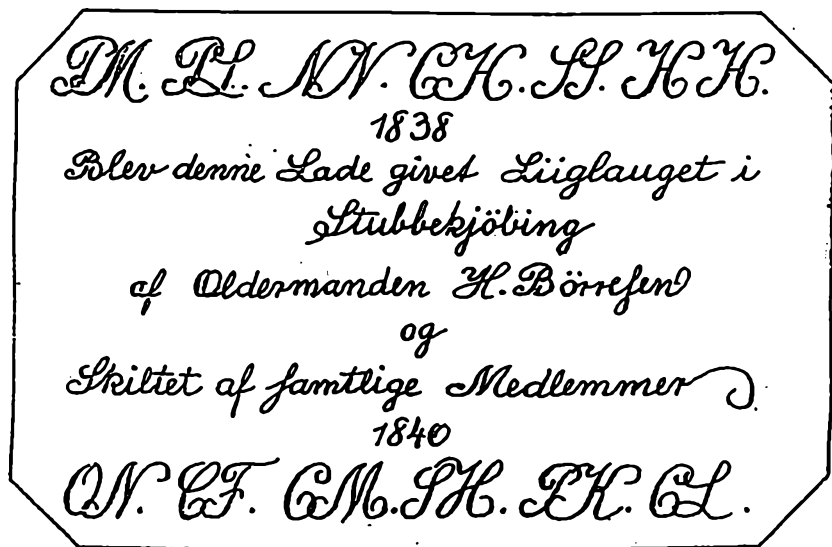
Ligbærerlauget i Stubbekøbing

Johannes Bennedsen, forhenværende formand for brugsforeningen har også haft en fortid som Oldemand for Stubbekøbing Ligbærerlaug, og det fortæller han lidt om i en samtale med forh. borgmester Georg Hauschildt.:

Stubbekøbing Ligbærerlaug blev stiftet i 1711 af daværende borgmester Aleksander Montros. Lauget havde oprindeligt 12 medlemmer, der var inddelt i to grupper, så der altid kunne være et hold på 6 mand klar ved begravelser.

Efter at Ligbærerlauget havde eksisteret i 264 år blev det ophævet i 1975. Grunden til at man ophævede det, var at ingen var interesserede i at være medlemmer og der var heller ikke længere brug for et ligbærerlaug, derfor blev det som nævnt besluttet at ophæve det. Ligbærerlaugets gamle protokol med tilhørende lade blev overleveret til opbevaring på Stubbekøbing Rådhus og daværende borgmester Hauschildt modtog disse kenodier.

I samtalen spørger Hauschildt om traditioner og uniformering, og dertil svarede Johs. Bennedsen: Ja, vi bar sorte kapper og silkehatte ved begravelserne. Fastelavnsmandag hvert år havde Ligbærerlauget sin årlige generalforsamling, hvor man gennemgik årets resultat og regnskab og delte

Påskriften på Ligbærerlaugets lade som er opbevaret på borgmesterkontoret.

et overskud, hvis der var et sådant. Herefter afsluttede man generalforsamlingen med den traditionelle Grønlangkål. Hvordan kapper og hatte kom til at passe, når medlemmer blev skiftet ud, var faktisk intet problem, man indrettede sig på medlemmernes størrelse efter kapper og hatte. Trods mange år på bagen, var såvel kapper som hatte velpassede og absolut ikke grønne, Johs. Bennedsen omtalte, at han stadig havde sin kappe hængende.

Det kunne variere meget hvor ofte lauset var ude at bære, enkelte år kunne der være flere begravelser, men de sidste år kun en enkelt gang, det blev jo mere almindeligt med ligbrænding, og så blev der ikke brug for Ligbræreluset. Hvad det kostede til sidst kan Bennedsen ikke erindre, men det var ikke som han udtalte »nogen stor fidus«. Han mindes også at, der blev opkrævet bøder ved generalforsamlingen, hvis medlemmerne ikke mødte, ifølge de gamle vedtægter 25 øre pr. gang. Udover selve generalforsamlingen og den traditionelle Grønlangkål, sluttede man sædvanligvis aftenen af med kortspil.

LaugsArtifler

for

Stubbejøbing Ligbærrelaug.

Vedtaget den 25de Juli 1711 (se Laugsprotokollen).

J dend Hellige Treenigheds Naam Er Oprettet een Forening imellem os Understrefne Borgere Eet Liig-Laug at indrette, Liig at Vortbære her ubi Stubbejøbing Saasjon det lader sig Afsee til Vefværlige Tiider og det paa efterfølgende maader og Artikler, Naar det for hen af hans Besærværdighed Prousten Hæderlig og Høylærdie Mag. Jesper Engberg Sambt hans Kongl. Mayst. Byefoged Edele Nicolay Mandel Sambt og Hofvedmanden for Borgerstabet Velfornemme Seigr. Alexander Montros vorder Confeiteret Som vi agter videre af hans Excellence velbaarne Hr. Stiftamtmand at faa Confirmeret.

1te. For det første at Lauget udvælger Een Odberrmand Saavel som Een af de Elbste i Lauge til Viisfiddere og hans Medhjælpere som skal holde een rigtig Bog og Cassen af Lævet's indtægt og Udgift Saa og en huermands Naam i Bogen rigtig at indføris og enhuer af Laugsbrødrene at være hannem forrig og lydig Saavidt imellem os indrettede Artikuler formelder. efter sambl. Lævet's Præleg. Men der ingen imod srettsætning af de som Sig i Lævet hafver indgifvec. Skulde findis mudtvillige imod Odberrmanden eller indrettede Artikuler Da endten pladt af Lævet Casjeris eller at gifve een billig Straf til Cassen efter sambl. Lævet's Sigelse.

2den. For det andet Maa Lævet være forpligted at være huerandre til Jorden foruden nogen Betalning Som er at reigne Rembl. Mand og Qvinde samt deres Egne Vorn, som ere i Deris eget Brød og Hjemme i Huset hos dem, dog at dend Dødis Arsvinger Self betaler Liigklædet til Kircken.

3die. Saa skal og Lævet være forpligted at bruge Kirckens Liigklæde Saalenge det land findis bogtig og land være forsvartligt paa det Kircken ej dersufer hulde lide have Som Odberrmanden med Viisfidderen hafver aarligen at gjøre Regenskab for til Kirckens Berge, huergang naar det leggis paa Liig som skal begrafvis i Kircken 4 R Indenfor de 17 Aller 2 R og udenfor de 17 allen huergang 1 R danste.

4de. Vør Odberrmanden at være fri for at være Liig bort for hans Vefværing at helde Bog og Gjøre Regenskab med viidere hvad hans Emdede land udstræve Saalenge hand det forsvartligen og rett forrestaar.

5te. Saa skal og Laugsbrødrene være forpligtede naar nogen Liig skal Vortbærre at møde Vedruelig og med smudje Sligelige Sorte Klæder, Strømper og et dikheligt Støker paa Hatten, Huo sig herimod forser, Straffis huergang for 1 R Som Odberrmanden har Magt tillige med Lævet hos dem Skyldige Udpande og ubi Cassen indlegge.

7. Det yngste Medlem beførger Tilføjelserne til Begravelse, indtil et nyt Medlem indtræder, men ere flere lige gamle Medlemmer af Lauget, tilføjde de Skiftevis til hverandet Sig efter Oldermændens Ordre.
8. Lauget samles hos Oldermannen hver Fastelavns Mandag, hvor da Aarsregnskabet aflægges, resterende Bøder indfordres, nye Medlemmer optages, og Laugets Interesser forhandles.
9. Nye Medlemmer betale for Optagelse i Lauget et Indstud af 10 Kr., hvoraf mindst 5 Kr. erlægges strax, medens der med Resten kan gives Hensjand i 5 aarlige Afdrag. Afgaar et Medlems Hustru ved Døden, og han i den Anledning faar Begravelseshjælp af Lauget samt fri Hensbæring, skal han, jaafremt han atter gifter sig, betale et Indstud for denne Kone af 5 Kr., hvoraf Halvdelen erlægges strax og Resten i 5 aarlige Afdrag, men hun er da lige berettiget med andre Medlemmers Hustruer. Skulde et Medlem dø, førend det Hele er betalt, frabrages Resten i Begravelseshjælpen.
10. Det Medlem, som formedeligt Alder eller Svagelighed ikke længere kan deltage i Ligbæringen, er berettiget til at stille en Stedfortræder, hvis Valg dog skal approberes af Lauget, men det ældre Medlem beholder ligesuldt sin Ret til at deltage i Laugets Sammenkomster og Afstemninger.
11. Til Laugets Existens og Begravelseshjælps Dækning udreder hvert Medlem aarlig 1 Kr. og hver Enke efter et afd. Medlem 50 Ore, der betales paa den ordinære Generalforsamling Fastelavns Mandag.
12. Ved alle Afstemninger paa Lagsforsamlingerne udfordres $\frac{1}{4}$ af samtlige Medlemmers Stemmer for at Bestutningen kan være gyldig. Til Valg af nye Medlemmer udfordres dog kun simpel Majoritet af de Vædende, og ere Stemmerne lige, gjør Oldermannen Udslaget.

Stubbesjøbing, d. 20. November 1885.

M. C. Widmann. Thomsen. L. Wogensen.
 P. Møller. Claudi Schier.

Christian Frederik Elvers f. 1783 - d. 1861

Elvers kom hertil fra Tyskland i Begyndelsen af forrige Årh.. Han blev gift med Maren Neble, en Plejedatter af Købmand, Overmåler og Kirkeværge Wiborg, om hvem man endnu mindes ved hans store, solide Gravsten på den gamle kirkegård og ved hans oprindeligt smukke Bindingsværksgård på Vestergade.

Efter Wiborgs Død 1824 arvede Elvers Svigerfaderens betydelige Ejendomme. Foruden den nævnte gård, hvortil hørte Arealet mellem Vestergade, Elversvej og Asylvej, kom han i Besiddelse af det Jordstykke, hvorpå Rosenvængetsallé, Lindevej, Kastanievej og Rønvej senere blev anlagt, og som fik navnet »Elvers Vænge«. Gården afhændede Elvers allerede 1829 til købmand Frey, som i 1857 fik Gæstgiverbevilling og ved betydelige tilbygninger gjorde »Wiborgs Gård« til Hotel og Byens Samlingssted under Navnet »Frey's Hotel«. Borgernes Samlingssted havde hidtil været i Møllegade, hos Brygger Petersen, hvor adskillige vigtige Beslutninger er blevet truffet.

Elvers der i sine unge År drev Gartneri, arvede foruden de nævnte faste Ejendomme også en god del rede Penge, hvis Bestyrelse kom til at lægge Beslag på ham i hans ældre År. Forholdene var dengang, ved Midten af forrige Årh. således, at den, der havde Penge til overs, selv måtte sørge for at få dem anbragt i Grunde og Huse, der fandtes ingen Sparekasse som mellemed mellem långiver og lånsøger. Blader man Stubbekøbing pantebog fra den tid igennem, træffer man blandt Navnene foruden Elvers egentlig kun Agent Benzons her i byen som Långivere, men i hver Landsby i vor Omegn, særlig mod Øst og Syd, var der mindst een Gårdmand, der kunne og ville sætte Penge i herværende Ejendomme og Forretninger, og Oprettelsen af en Sparekasse her i 1857 bevirkede først lidt efter lidt Ændring heri.

Var der imidlertid ikke andet at fortælle om Elvers end foranstående, var han ikke bleven nævnt her, men han havde foruden det omtalte tillige »arvet« sin Svigerfars Vilje og Sindelag til at give af sine rige Midler. Om Wiborg ved vi, at han i 1798 skænkede Kirken en Døbefont og i 1817 400 Rdl. til et nyt Orgel, men Elvers' Gaveliste er både længere og rigere. Han bidrog til Havens Uddybning, til Opførelsen af Skolen på Torvet og Rådhuset med betydelige Summer og skænkede i Forening med Agent Benzons Byen Jord til en ny Kirkegård og Kirken et nyt orgel. I 1860 oprettede han i »Barakken«, nu Asylvej en Fribolig for fire ubemidlede Familier.

Fundatsen af 21. Marts bestemmer, at den skal tjene til Bolig for Medlemmer af hans Kones Slægt, så længe sådanne er i Live, men nu har også andre Adgang. Renten af en Kapital sikrer Husets Vedligeholdelse og yder Beboerne nogen Brændselhjælp. Længere hen i Året 60 lægger Elvers det Stykke Havejord til Stiftelsen, som ligger Øst for.

1789/3211

Ni Frederik den Syvende

af Guds Naade Konge til Danmark, de
Venders og Gothers, Hertug til Slesvig, Holsteen,
Stormarn, Ditmarsken, Lauemborg og Oldenburg,

Gjøre vitterligt: At efter som for de allertid-
dendelige og blaaske ansigt og begjærde Ma-
allermest siges Konfirmation paa en af Christi
Frederik Elvers af Naar Bjølbød Skibbetjøb-
bing paa Mark Land. Talides under Et i alle
d. H. spænk og Jæfse in originali med
Lundato for Skiftetjen. Elvers Minde i be-
mæltet Naar Bjølbød Skibbetjøbing, paa vilk-
Ni bemæltet Lundato, af færlig og liges
denne nævnte og Gjænges og blaaske
laaske til Mark Skiftetjenestemænd, dog en
Kendte gælte af Paragraf § 14, i alle siner
Lod. Klæpeler og færlig, færlig paa
den Jæfse færlig, allermest siges Jæfse
færlig og færlig, ligesom Ni af
Jæfse Konfirmation og færlig paa

Løbtynde) Alla og Lufse i mindet

573 - 1867

375 - 1864

Handl. Nr. 4 1864. Nr. 1442. d. 18. 11. 64

Elvers hørte sikkert til de stille i Byen. Han omtales 1836 som »Overformynder« for Stubbekøbing sammen med Apoteker Høm, men i øvrigt synes han ikke at have haft kommunale Hverv. Stillingen som Overformynder var oprettet ifølge Kristian d. 5. Danske Lov, der befalede, at der i hver Købstad skulde være to sådanne »Fornemme Borgere«, som temmelig er til Alders og vel formuende, der skulde deltage i Beskikkelse af Værger og føre tilsyn med disses Bestyrelse af Værgemålet- altså, et Æreshverv, og det stemmer meget godt med, at Elvers andensteds benævnes »Hædersmand«.

Den 29. juni 1861 følte han sig træt af dage og lod Notarius publicus samt sine to Venner Agent Benzon og Købmand Corfitsen kalde til sig i sit lille hjem på hjørnet af Vestergade og den Gade, der nu hedder Elversvej: Han ønskede sin sidste vilje optegnet. Hans Testamente er ikke blot et Vidnesbyrd om hans Taknemlighed mod hans husholderske, der havde passet ham og hans hus i de senere År af hans liv, hans kones familie og andre, men det betegner ham tillige som den gode borger, der følte sig i Gæld til vor by, som tog vel imod ham, da han som en fremmed kom vandrende hertil, og som havde været hans Hjemsted i et halvt Århundrede. Til vor Kirkes »Istandsættelse og Forskønnelse« skænker han 1200 Rdl. og overdrager i øvrigt Stubbekøbing Kommune Resten af sin Formue »Til Anvendelse efter bedste Skjønnende af den bestyrelse, som til enhver tid måtte forestå Kommunens Anliggender«.

Friboligerne på Asylvej.

Elvers døde d. 6. August samme År, men hans Bo blev først sluttet 1865. Opgørelsen viser, at der tilfaldt Kommunen i alt 16.379 Rdl., hvoraf cirka Halvdelen i Panteobligationer hos private her i Byen. En væsentlig del af denne Arv kom til nyttig Anvendelse til Betaling af et nyt Sygehus, og af Gasværk.

Netop nu, da Byen var vågnet af den lange Dvale, og havde taget fat på at oprette, hvad fortiden ikke havde kunnet magte, kom Elvers' Gaver overmåde tilpas, og man forstår, at Byen følte Trang til at vise sin Erkendtlighed.

Den satte ham et synligt Minde i et Gravmæle, det står tæt op ad Kirketårnets Sydside, og som bærer Inskriptionen: »Stubbekøbing By satte denne Mindesten over Christian Frederik Elvers, hvem den ihukommer som en af sine Velgørere«.

Mindepladsen i Aastrup

Uddrag af festskrift 1949.

Lige siden Genforeningen i 1920 har det været paatænkt at rejse en Genforingssten her i Sognet, som det er sket mange Steder i Landet. Der blev jævnlig talt om Sagen, men der var den Hindring, at det ikke syntes muligt at finde en velegnet Plads her i Sognet til et saadant Monument. Da skete det i 1937, at Vejen der fører fra Moseby syd paa efter Bønned, blev istandsat og nærmest Byen forlagt et Stykke mod Vest. Herved fremkom lige ud for Moseby Skole en trekantet Plads, der kunde være velegnet til Anbringelse af Stenen. Jeg talte med Sogneraadet derom og fandt fuld Forstaaelse for Sagen. - I 1939 dannedes saa et Udvalg, hvortil Sogneraadet valgte Formanden Rasmus Hansen og Gaardejer J. P. Christensen, Aastrup. De øvrige Medlemmer var Gartner E. Ebbesen, Næsgaard, Forstander Gaardmand, Næsgaard, Førstelærerne Olsen, Vejringe, og Hansen, Moseby, og jeg selv, der fungerede som Formand. Noget senere supplerede Udvalget sig med Henry Petersen, Gaardejer Laurits Petersens Søn i Aastrup, som skulde repræsentere det unge Grænseværn. - Jeg skrev i de lokale Blade en lille Artikel om Sagen for at vække Beboernes interesse og for at bede om Anvisning af en velegnet Sten, der jo gerne skulde findes indenfor Sognets Grænser. Af Tilbud fremkom der dog kun et, nemlig fra Henry Petersen, paa hvis Faders Mark findes mange store Rullesten, deriblandt en, som kunde synes velegnet. Udvalget samledes og besaa Stenen, men fandt dog forskellige Sten i Østerskoven endnu bedre. Flere Gange samledes vi og besaa disse uden at kunne fæste os ved nogen af dem.

Ret tilfældig fandt jeg da en Sten, nær Hjortelund, lige Vest for den vestligste af de to Veje, der fører fra Næs Skovled til Hesnæs. Denne Sten har uden Tvivl hørt til et Oldtidsmindesmærke, men ligger for sig, væltet bort fra Graven. Der var Enighed om at ønske denne Sten, hvorfor jeg i Begyndelsen af 1940 forhandlede med Godsejer Wilhjelms og Overpræsident Bülow om Sagen. Man ønskede dog ikke fra Direktionens Side officielt at tage Stilling til Sagen paa dette Tidspunkt, da de politiske Forhold under Verdenskrigen gjorde ogsaa dette betænkeligt. Men underhaanden fik jeg gennem Skovrider Smith, Hesnæs, den Besked fra Direktionen: »Lad Provsten bare tage Stenen«. Saavidt var alting godt. Også om Inskriptionen var der Enighed. Jeg havde i sin Tid foreslaaet følgende Inskription:

1864
 BAANDET BANDT
 TRODS TRANGE TIDER
 TROSKAB FANDT
 SIN LØN OMSIDER
 1920

Til dette Forslag sluttede alle sig. - Imidlertid var der kommet det Ændringsforslag, at Stenen skulle rejses, ikke paa Pladsen udfor Moseby Skole, men i Aastrup By, der hvor Sprøjtehuset staar. Naar Huset kom bort, og Kastanjen blev ryddet, vilde der fremkomme en Plads, som havde flere Fortrin: Dels ligger den centralt i Sognet, dels vilde Stenen komme til at staa med Bagsiden mod et Hegn, saa den kun præsenterede Forsiden, medens den i Moseby vilde præsentere sig til alle Sider, hvorved vilde kræves en særlig regelmæssig formet Sten med Udhugning paa flere Sider. Idéen fandt Tilslutning fra flere Sider, og vi saa paa Pladsen. I Foraaret 1940 var Stillingen da den, at Sogneraadet i et Møde, som skulde holdes den 10. april, vilde drøfte Sagen, og vi ventede da, at alle Vanskeligheder var overvundne. Men saa indtraf 9. april med Tyskernes Besættelse af Danmark, og dermed var foreløbig Sagen absolut hindret: At rejse Genforeningsstenen under disse Forhold var jo ganske udelukket. Saaledes strandede Sagen, just som den synes sin Afgørelse ganske nær. Og det er ikke at vente, at der kan gøres noget ved den i min Embedstid. Men vi haabe til Gud, at der maa komme lysere Tider, og jeg haaber oprigtigt, at der før eller senere maa blive rejst en Genforeningssten her i Sognet.

Saa være da denne Sag anbefalet til deres Omsorg, som bliver her i Sognet, naar jeg med det første maa drage bort. Jeg haaber af Hjertet, at den varme Interesse, jeg har sporet for Sagen, må holde sig, og at den med Guds Hjælp maa naa et Maal.

5. januar 1941.
 Ove Degenkolw

I fem år - lange og onde - varede den tyske Besættelse. Men Frihedens Dag oprandt med Tyskernes Kapitulation den 5. Maj 1945. I disse Aar, hvor enhver national Tilkendegivelse vilde være blevet straffet haardt af de tyske Magthavere, maatte Sagen selvfølgelig hvile, men lige saa selvfølgelig rejstes den paany efter Befrielsen, og nu var det ikke blot Genforeningen i 1920, der skulde mindes. Glæden over, at Danmark igen var frit, og Taknemmeligheden overfor Kongen, der i de tunge Aar saa fast og klogt havde staaet for Styret, skulde ogsaa finde et varigt Udtryk, og derfor foresloges fra flere Sider nu at rejse tre Stene: Konge-, Genforenings- og Frihedssten. Provst Degenkolw rejste fra Sognet ved sin Afsked som Præst i 1941. Han flyttede til Vallerød ved Rungsted, hvor han døde 22. april 1944. Inden sin Afrejse havde han overdraget underskrevne Lærer H. Fr. Olsen, Vejringe, at søge Sagen fremmet, naar Forholdene i Landet igen blev, saa dette lod sig gøre, hvorfor jeg den 23. Maj 1945 indkaldte Udvalget - hvori nu ogsaa Sognepræst H. L. Houmand, Moseby, og Skovrider Chr. Smith, Hesnæs, efter Opfordring var indtraadt - til Møde i Vejringe Skole. Ved dette Møde valgtes Lærer H. Fr. Olsen til Formand og Lærer E. Hansen til Kasserer.

Derefter tog man saa fat paany. Den tidligere omtalte Sten ved Hjortelund fandt Udvalget nu ikke saa velegnet. Men ved Skovrider Smith's udmærkede Bistand fandtes en særlig smuk Sten ved Stranden og to mindre i Skoven, og ved velvillige Imødekommenhed saavel fra Direktionen for Classenske Fideikommis som fra Skovriderens Side opnaaedes Tilladelse til at tage disse Sten. Arbejdet var dermed godt i Gang. Sogneraadet lod i Begyndelsen af Juni Sprøjtehuset flytte og Kastanjen rydde, og der udsendes Opfordring til Sognets Beboere om at give et Bidrag til Dækning af Udgifterne. Der indkom godt 700 Kr. Stor Hjælp ydede Billedhugger Schiøler, Nykøbing, baade ved Assistance ved Transport af Stenen og ved

give Tilsagn om at ville hugge Inskriptionerne gratis. Den 6. juli mødte efter Opfordring Sognets unge i stort Tal ved Næs Skovled for at trække Stenen, der var anbragt paa en Vogn, fra Skoven til Mindepladsen. Transporten af den 4000 kg tunge Sten, der skulde være Kongestenen, forløb let og festligt i den dejlige Sommeraften ad Vejen over Bakkerne ved Grusgraven til den gamle Byplads i Aastrup, hvor i sin Tid Byens gamle Smedie laa. Der blev sunget i Rækkerne, mest Frihedssangen: »En Vinter lang og kold og haard, paa fem forbandede Aar...« - med det faste og stærke Omkvæd: »Gaa til Modstand alle danske, alle danske Mænd og gør Danmark frit«. - Efter at Stenen var trukket op på Pladsen, samlede 5 - 600 af Sognets Beboere på Kirkepladsen. Her blev ved et stort Baal sunget flere Sange, og ind imellem talt af Lærer Olsen, Vejringe, Pastor Houmand, Moseby og Forstander Gaardmand, Næsgaard. Husholdningskredsens Damer havde bagt Æbleskiver, der hurtigt fandt Afsetning.

I Sommerens Løb fortsattes saa Arbejdet med at regulere Pladsen, og Billedhugger Schjøler, Nykøbing, huggede Inskriptionerne i Stenene. I en Halvcirkel uden om Mindestenene anbragtes 11 mindre Sten, hvori følgende Landsbynavne fra Sognet indhuggedes:
Hesnæs - Moseby - Sortenshave - Aastrup - Rodemark - Vejringe - Præstevænge - Oure - Søborg - Næs - Grønsund - Indskriften paa

Genforeningsstenen blev den af Provst Degenkolw i sin Tid foreslaaede. - Til Frihedsstenen skrev Gartner Ebbesen, Næsgaard, følgende smukke indskrift.

1940
MED SVIG OG VOLD
BLEV DANMARK BUNDET
VED SAMMENHOLD
BLEV FRIHED VUNDET
1945

Som Indskrift paa Kongestenen enedes man om at sætte de Ord, som Kongen ved sin Tiltrædelse i 1912 udtalte:

Christian X - Til Ære og Tak
Danmarks Frihed og Selvstændighed
var og blev dit Maal
Rejst i Frihedsaaet

Indvielsen af Mindepladsen fastsattes til Søndag den 16. september 1945. Højtideligheden indleddedes med Festgudstjeneste i Kirken, hvor Biskop over Lolland-Falsters Stift, N. M. Plum prædikede. Derefter samledes paa Mindepladsen, der var festligt pyntet med Flag, 5 - 600 af Sognets Beboere o.a. De tre store Sten var dækkede med Flag, og her stod 10 hvidklædte Piger med røde Skærf Vagt.

Formanden bød velkommen og talte for Kongen, til hvem der afsendtes Hyldesttelegram. Herpaa indløb senere Takketelegram fra Kongen. Derefter redegjorde Formanden for hele det Arbejde, der havde ført til Indrettelsen af denne Mindeplads, saaledes som det i det her anførte er beskrevet. - Biskop Plum holdt Afsløringstalen og lod de unge Piger afdække Stenene. Saa overdrog Formanden Pladsen til Aastrup Kommune, paa hvis Vegne Sogneraadformand R. Hansen takkede og lovede, at der vilde blive draget Omsorg for, at Pladsen fredes og værnes frem i Tiden. Til Afslutning talte Forstander Gaardmand, Næsgaard. - Nedenfor bringes et lille Udtog af Bladreferat i »Stubbekøbing Avis«:

Mindestens-Afsløring i Aastrup

Et Mindested, der vil tale til kommende Slægter

- En uforglemmelig national Højtidsfest

En Festdag i Aastrup Sogn

Tre smukke Mindestene afsløret paa den gamle Tingplads

De tre Mindestene i Aastrup Sogn blev i Gaar afsløret paa den gamle Tingplads ved en smuk Højtidelighed, der havde samlet ca. 500 af Sognets Beboere. Højtideligheden begyndte med Festgudstjeneste i Kirken, der var ganske overfyldt. Gartner Ebbesen, Næsgaard, havde smykket Kirken saa skønt som tænkes kunde. Biskop Plum prædikede smukt om Guds store Kærlighed. - Fra Kirken fulgte man Flagalléen til Tingpladsen midt i Aastrup By, hvor Mindestenen var dækket af store Dannebrogssflag. Det regnede noget, saa de 10 unge, hvidklædte Piger, der tog Opstilling bag Stenene, måtte beholde Overtøjet paa.

Man sang »Der er et yndigt Land«, hvorefter Formanden for Udvalget, Førstelærer H. Fr. Olsen, Vejringe, bød Velkommen, og i smukke Ord mindede om Kongens 75 Aars Dag. Den Dag vil Kongen faa at mærke, at der staar et enigt taknemmeligt Folk bag ham. Disse Stene rejses til Kongens Ære. Et 9-foldigt Leve. »Kong Christian« blev sunget, hvorefter der med Forsamlingens Tilslutning blev afsendt følgende Telegram til Kongen: Beboere i Aastrup Sogn pr. Stubbekøbing, forsamlet til Mindestensafsløring paa Aastrup gamle Byplads, sender Deres Majestæt vor hjertelige Hilsen og Hyldest.

Førstelærer Olsen redegjorde derefter for Udvalgets Arbejde og takkede Det Classenske Fideicommis for Overdragelsen af den historiske Plads og for de tre Stene, som man har hentet i Skoven og ved Stranden. Tillige

takkede han Sogneraadet for den store Velvilje, som det har vist Sagen, samt Billedhugger Schiøler, Nykøbing, der af Interesse for Sagen har udført Inskriptionerne gratis.

Forsamlingen sang derpaa »I Danmark er jeg født« - og saa stod Biskop Plum paa Talerstolen og holdt en smuk og inderlig Afsløringstale, der greb ved sin Ægthed og Varme.

Biskoppen udtalte bl. a.: Der stod Tusinder bag den danske Folkekamp i Sønderjylland fra 1864 til 1920. De holdt Fanen højt, den Fane, de ikke måtte udfolde, men trofast gemte paa Kistebunden til den store Dag. Dem mindes vi i Dag. Og de mange Navne fra Danmarks Frihedskamp. De, der betalte for Danmarks Frihed med Livet. Vi mindes dem i deres Grave. Friheden kostede Blod, Trængsler og Pine. Vi ser tilbage og mindes dem. Disse to Stene minder os om Saar, der er lægt og Frihed, der er genvundet. Kun den tredje Sten bærer et Navn: Kong Christians, og de to Begivenheder er uløseligt knyttet til hans Navn. I 1912 talte vor unge Konge første Gang til os paa Amalienborg Slotsplads og gav os en Følelse af Tillid og Haab. Hans første Kongeord var disse: Danmarks Frihed og Selvstændighed skal stedse være mit Maal, saa sandt Gud hjælpe mig. - Disse Ord udløste en ubeskrivelig Jubel hos Folket, og vi kan i Dag sige: Sit Løfte har han holdt! - I Fællesskab skæbte Sognets Ungdom Stenene herop. Det siger os, at ved Sammenhold naar vi længst. »Gud give dig Fremtid, som han gav dig Minder«, lad os alle være med til at »Bære vor gamle Moder ind i Dagen ny«. - Saa drog de unge Piger Flagene fra Stenene.

Alle tre Stene er Granit. Kongestenen er den største og en ualmindelig skøn Granit med en blaalig tone. Foran Mindestenene er der i en Halvcirkel anbragt 11 mindre Granitsten med følgende Stednavne fra Sognet: Hesnæs, Moseby, Sortenshave, Aastrup, Rodemark, Vejringe, Præstevænge, Oure, Søborg, Næs, Grønsund. - Efter et man havde sunget »Det haver saa nyligen regnet«, overdrog Førstelærer Olsen Pladsen til Kommunen, og Sogneraadsformand Rs. Hansen modtog paa Kommunens Vegne det smukke

Minde og bad Sognets Beboere værne om det og takkede til Slut Udvalget for dets Arbejde.

Saa sang man »I alle de Riger og Lande« og Forstander Gaardmand holdt Afslutningstalen, hvori han bl. a. udtalte, at disse tre Stene gav Udtryk for Handling. De Stene bærer kun eet Navn, men det er saa stolt et Navn i Danmarks Historie, som det kan blive: Kongens. Stenene skal lære os een Ting: Under alle Forhold at være danske.

Og med Afsyngelsen af »Kongernes Konge« sluttede den smukke Højtidelighed, hvor Aastrup Sogn rejste sit smukke tredobbelte Minde.

Dermed er saa denne Sag bragt til en - som vi synes - smuk og værdig Afslutning, om end paa en lidt anden Maade end fra først af tænkt, og Aastrup Sogn har faaet en smuk Mindeplads, hvor Stenene med deres Indskrifter vil tale til Eftertiden og minde om lykkelige Tider i vort Folks og Lands Historie.

H. Fr. Olsen

Mysteriet om minebøssen

Ved et møde i lokalhistorisk arkiv for ca. 1 år siden, kom spørgsmålet om bombebøssen eller rettere sagt minebøssen, som havde været opstillet på havnen, op. Lokalredaktør Torkild Ravn, Folketidende, som altid har været historisk interesseret, tog opgaven op, og løste mysteriet i løbet af ret kort tid.

Indsamlingsbøssen i form af en hornmine fra 1. verdenskrig (1914-18) blev opstillet ved den nu forsvundne have ved den første kiosk på havnen den 29. december 1920. Her stod den indtil den blev fjernet i november 1951, og gennem disse 31 år gav den kun ialt et beløb på 591,84 kr. til gamle sømænd og sømændsenker.

Den sidste varetager af indsamlingsbøssen var afdøde havnefoged H. P. Bille, før ham for længst afdøde babermester N. P. Mathiesen, hvor den nu næsten 75 årige frisørmester Arthur Petersen var i lære og stadig har salon på torvet.

Minebøssen var rød med et hvidmalet kors og den bar indskriptionen: Før sømænds død / og enkers gråd / nu trøst for tab / og tak for dåd. Minebøsserne blev opstillet af Prinsesse Mariæ Stiftelse, der har til huse i Christiansholms Kanal i København. Inddragelsen af indsamlingsbøssen er sikkert sket, dels fordi den ikke gav ret mange penge og dels fordi den efterhånden var tæret op, den er skrottet og for længst væk.

*Minebøssen i Stubbekøbing havn ca. 1920. Fra venstre:
Bagermester Chr. Hansen og Cigarhandler C. B. Clausen.*

Man kunne i Prinsesse Mariæ Stiftelse oplyse, at i året 1920 kom der 47,66 kr. i bøssen. Det sidste år i 1951 kom der kun 20,12 kr.

Frisørmester Arthur Petersen kunne fortælle, at engang kom etatsråd H. N. Andersen, Ø. K. og Nakskov Skibsværft forbi minebøssen i sin store bil. Han bad chaufføren stoppe og lagde noget i bøssen. En mand styrtede op til barbermester Mathiesen, som stod for indsamlingen, som straks slap saks og kam og styrtede ned til bøssen med sine nøgler. Han åbnede i en fart og der lå en 100 kr. seddel, et stort beløb dengang, og nåede at takke etatsråden, som iøvrigt blev smækfornærmet, han ønskede ikke nogen tak.

»Mejeridynastiet Andersen, Horreby«

Det bestyrerpar der blev antaget i 1877 fik meget stor betydning for mejeribrug i det område, der nu er Stubbekøbing kommune, ja udover landets grænser.

Der var på gården Luenhøj i Nr. Ørslev i nogle år drevet mejeridrift, men mulighederne var efterhånden for små og bedre muligheder blev søgt. Det var begyndelsen til Horreby Andelsmejeri som officielt begyndte 15. juni 1877 efter adskillige møder. Allerede den 20. juni, kun 5 dage efter stiftelsen, købte bestyrelsen en bygning ved gadekæret, hvor der tidligere havde været drevet et lille privatmejeri.

Den 15. oktober 1877 ansatte bestyrelsen så andelsmejeriets første bestyrer Christian Andersen og hans kone Anna, som var en meget dygtig mejerske. Godt det samme, for Chr. Andersen blev nemlig angrebet af astma og kunne ikke tåle den fugtige luft i mejeriet, så det blev faktisk Anna, der måtte tage sig af selve driften. Hun var meget dygtig, hun fik den ære, at blive den første kvindelige dommer ved Statens smørbedømmelse, på forsøgsmejeriet i Hillerød hænger stadig et stort maleri af hende.

Anna og Chr. Andersen fik en stor børneflokk på seks, nemlig: Oskar, Sofie, Marie, Kristine, Ingeborg og Wilhelm. Oskar blev gift med Anna Jeppesen fra Nr. Ørslev, en søster til Kristine Schmidt, der var gift med pastor Schmidt Nr. Ørslev. Oskar blev senere mejeribestyrer på »Hjortebjerg« i Karleby. Deres 3 børn, Arne, Knud og Erik klarede sig godt. Arne blev mejeriingeniør, tilbragte nogle år i Nicaragua og Ecuador udsendt af F. A. O., men vendte efter nogle år atter tilbage til Danmark, blev ansat som forsker ved Statens forsøgsmejeri. Han blev dog desværre syg og døde i en

Horreby Andelsmejeri.

alt for ung alder. Knud blev også uddannet indenfor mejeribrugget, rejste til Canada, men også han døde i en ung alder. Den tredje søn, Erik, blev jurist, arbejdede også i udlandet i forskellige ambassader, for tiden ved den danske ambassade i Berlin.

Nummer to i børneflokken, Sofie oprettede syskole ikke langt fra mejeriet.

Marie blev uddannet som mejerske, gift med Erik Pedersen, og de to fik bestyrerpladsen på Aastrup Andelsmejeri, af deres tre børn fik de to sønner: Kjeld og Bent også en mejeriuddannelse, Kjeld blev leder af DOFO (Mejerisammenslutningen) i Haderslev, medens Bent blev leder af Horsens Mælkeforsyning. Datteren blev gift med gdr. Jens Viktor Løllike i Moseby.

Hans Jørgen Andersen

Wilhelm Lars Andersen.

Datter nr. 3, Kristine, også mejeriuddannet, blev gift med gdr. Ejler Hansen, Lidstrup.

Datter nr. 4, Ingeborg, blev gift med købmand Hermansen i Nykøbing F.

Den sidste af børneflokken, Wilhelm, overtog efter grundig uddannelse i faget, bestyrerpladsen på Horreby Andelsmejeri. Hans speciale var ostefremstilling og i en periode opholdt han sig i Holland for yderligere at dygtiggøre sig. Han blev gift med Dagny Høegh Andersen, datter af mejeriets formand. Dagny og Wilhelm Andersen blev et yderst afholdt bestyrerpar, ikke blot på det faglige område, men også gennem de åndelige og folkelige bevægelser.

Efter dette foranstående om familien Anna og Chr. Andersen, kan det vel næppe undre nogen, at man altid talte om: »Mejeridynastiet Andersen i Horreby«.

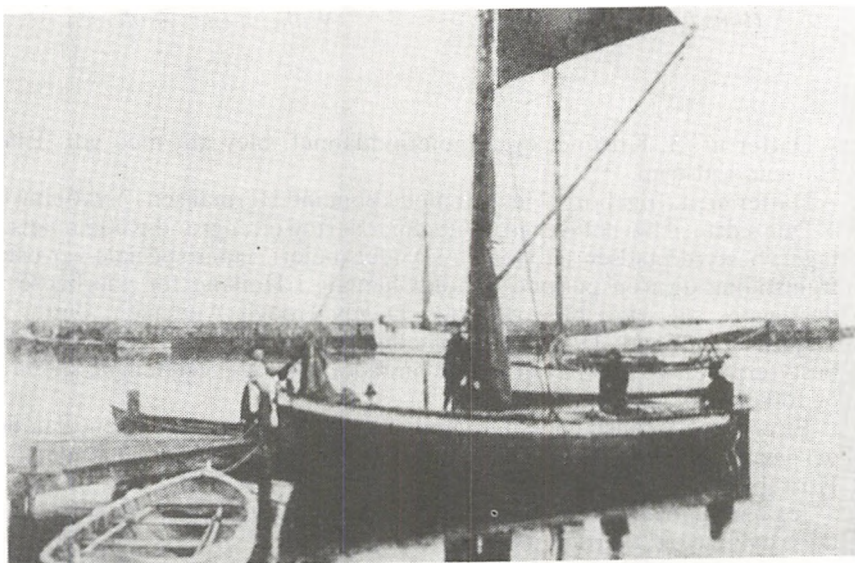
Jeg har kendt dem alle, og det har været mig en stor glæde, at berette om disse dygtige og stræbsomme folk.

Holger Hansen, Nr. Ørslev.

Else Nielsen (Lejre) fortæller

Her boede Else Nielsen.

Sildebåd i Hesnæs havn 1909.

Tekst nr. 8

Topografisk nr. 844 Åstrup sogn, Falsters Sønder herred, Maribo amt.
Aflæst af Christian Lisse.

Grammofonplade (UFF A 196), optaget 20/5 1940 af Statsradiofonien ved Poul Andersen og Ole Widding.

Intalrer: Fru Else Sofie Andersen, kaldet Else Nielsen (Lejre) i Hesnæs, Åstrup sogn, født 1856, død 1942.

Om Hesnæsboerne i gamle dage

- ja jæ ɛ heːʒ fr̥ ʰæsˌnæs | de ʰh̥ɔː jæ jo ʰalˌreːʒ ʰsɑːwd || ʰsɑ̃ sga i ʰb̥ɔː
ʰh̥ɔː voˌdan ǎ de jeg ʰtæ ʰdæː ʰ ʰgɑːml̥ ʰdaːwə || ʰdi vð ʰfesgərə | ʰɑːl̥ ʰsɑmən
ǎ di ʰhɑː ʰn̥ ʰðˌɜːnd (ǎ) ǎ ʰn̥æːɜː dǎm ʰɔː | sǎ ʰhɑː di e ʰleː ʰsdøg ʰjǎwɔ̃ ||
mæn ʰh̥ərə ʰgu ʰ ʰhemlens ʰriːǎ | di fǎ ʰsdo ʰvǎˌgən ʰdeˌɜːn̥ ǎlˌ ʰðˌɜːnd ||
ʰheːsdǎ vð ʰdæn̥ | ʰbyːi, | ǎ di sgo ʰsæːlǎ ʰɑːl̥ ʰteˌj, | di ʰhɑː ǎn ʰkǎw ǎ e
ʰfoːɜː ǎ noˌw, n̥ ʰjæs || ʰmæn | ʰkǎwən ʰtǎwɔ̃ ʰdin̥ ʰmalgə ʰoˌw, ǎn ʰtɑːǎn di ʰl̥ɔːʒ ǎn
ʰsags ʰ ʰmalg ʰsβɑːi, ʰf̥oːsd̥ ʰgɑː, | ʰfoːɜːn̥ ʰtǎwɔ̃ ʰdin̥ log ʰøw ʰoˌw, ǎn ʰtɑːǎn
di ʰhɑː ʰklebˌ dǎm fǎ ʰhaw | ǎ di ʰsdaˌgǎls ʰl̥ɑːm̥ ʰdi sgo ʰklebs |
10 ʰoːn̥ nǎ || ʰjæsna ʰvðˌ-e ʰlis ʰtǎsǎ ʰmæ fǎ nǎ ʰdi ʰhɑː ʰøw ʰlegǎ sǎ
sgo ʰjæsleˌj, ǎn̥ ʰdi sgo ʰjæmǎl e ʰsoːd ʰhusə ʰsgɑːwd | ǎ ʰdi sgo dregˌ
ʰvɑˌj, ǎ ǎn ʰrǎw̥ ʰpɑː, ǎ ʰdi sgo i e ʰsoːl ʰo ʰkoˌw, n̥n̥ po ʰsdæːǎ h̥n̥
ʰhɑː ʰtæˌnd ʰil | ʰtress ʰhɑːlm̥β̥oˌɜːj, | ǎ ʰdæː sgo di ʰsæˌlǎs ʰoːɜː tǎ
ʰhɑːlm̥β̥oˌɜːj, n̥ vð ʰbrǎnd | ʰf̥æːɜː ʰtǎwɔ̃ h̥n̥ ʰjon̥ log dǎm ʰøw | fǎ ʰde ʰsǎ tǎ
ʰrǎwi, dǎm || ʰlisǎ ʰgɑːld ʰvðˌ-e mæ ʰɑːld va di ʰsgolˌ ||
di jeg ʰøw mæ ʰdeːs ʰfesg | di fæ ʰo ʰsgeli, fǎ e poˌw, ʰtǎsg | ʰf̥æˌm̥ ʰsgeli,
ʰfǎ e poˌw, ʰsoːl ǎ ǎn ʰmǎˌg fǎ i, ǎw̥ ʰsel | ʰde sgo ʰj̥n̥ ʰvid ʰrɑːʒ | mæn
di mod jo ʰleːw̥ ʰɔːʒ-e di ʰsdaˌgǎ | ʰheːsd vð ʰdæn̥ | ʰbyːi, | ʰde jeg ʰɑːl̥
ʰsamən ǎ sæj ʰsæːl fǎ ʰdi j̥g ʰøw mæ deːs ʰfesg ʰvǎ ʰdau mæ deːs ʰsdǎwə
20 ʰtrǎːsgǎwə ʰpoz | di ʰhɑː fǎ ʰmǎwǎ ʰhæˌlǎ ʰn̥ ʰðˌɜːnd ǎ ʰgoː ʰmæ || ʰroːz tǎˌ
(ǎ) kǎːw ʰsgǎw ʰhɑː ʰdin̥ | dǎ ko ʰalrǎβ̥liw i, ʰsgeli, tǎ ʰn̥dǎw̥ | di
ʰbɑːdˌ deːs ʰbr̥ǎ ǎ di ʰbrogˌ deːs ʰōl ǎ di ʰbrogˌ deːs ʰbrǎn̥veˌj, n̥ ||
ʰde vð ʰed ʰhæˌl̥ ʰfǎdǎm fǎ ʰdrag ʰjǎwɔ̃ di sǎm noˌw, n̥ ʰsvambǎ || ʰdi ʰhɑː
ʰvǎˌgən tǎ de ʰeˌɜːn̥ ǎl tǎ de ʰðˌɜːnd ʰveˌj, ǎn tǎ ʰde | mæn ʰde ʰslǎw
ʰgǎd̥ tǎ || de jeg ʰɑːl̥ ʰsamən ǎ sæ ʰsæːl ||
ʰvǎsd ʰvðˌ-e nǎ, dǎ vð ʰeˌɜːn̥ vð ʰdøˌ | fǎ ʰde | vð ʰrǎsəmd nǎ dǎ
ʰæˌʒn̥ ʰheːsd vð | di sgo ʰbæˌɜː dǎm ʰǎb tǎ ʰkeˌgən ǎ dǎw̥ ʰtress ʰf̥j̥æri,
ʰwæj | ʰdew da de ʰalrǎ ʰhoːɜːsdǎ || di sgo ʰǎb ʰj̥æmən i, ʰsgoˌ fǎ po
ʰvæˌj̥n̥ mod ʰdin̥ ʰgoːz mæ e ʰli || di ʰj̥g po i, ʰkeˌgəˌsdi ǎ ʰde vð ʰdeːs |
30 di ʰhɑː ʰn̥ ʰðˌɜːnd ǎ mod ʰgoːz ʰpoz | dǎw̥ ʰbrǎˌ, ǎ | di ʰsdæj̥l po

Tekst nr. 8

Else Nielsen talte Hesnæsfolkernes sprog, der afveg lidt fra det egentlige østfalsterske »oppe i landet« (jf. Ole Widding i Lolland-Falsters hist. Samfunds Årbog 1942 s. 66 f.). Hun talte ret hurtigt og næsten uden pauser, uden at der dog af den grund er tvivl om sammenhængen.

Om Hesnæsboerne i gamle dage

Ja, jeg er nede fra Hesnæs – det har jeg jo allerede sagt. Så skal I bare høre, hvordan at det gik til dér i gamle dage. De var fiskere, allesammen, og de havde ikke andet at ernære dem af. Så havde de et lille stykke jord. Men herregud i himlens rige! De forstod hverken det ene eller det andet! Heste var der ikke i byen, og de skulle selv alting. De havde en ko og et får og nogen gæs, men – koen turde de ikke malke, undtagen de lagde en saks i malkespanden, første gang. Fårene turde de ikke lukke ud, undtagen de havde klippet dem for »hau«¹, og de stakkels lam, de skulle klippes i øjnene. Gæssene var det lige så tosset med, for når de havde udligget, så skulle gæslingerne, de skulle gennem et sort hoseskaft, og de skulle drikke vand af en rævepande, og de skulle i et sold, hvor konen på stedet hun havde tændt ild i tre halmbånd, og der skulle de sældes over, til halmbåndene var brændt. Før turde hun jo ikke lukke dem ud, fordi så tog ræven dem. Lige så galt var det med alt, hvad de skulle.

De gik ud med deres fisk, de fik toskilling for et pund torsk, fem skilling for et pund ål og en mark for en ol sild – det skulle jo ikke vidt rage! Men de måtte jo leve af det, de stakler. – Heste var der ikke i byen, det gik alt sammen af sig selv, for de gik ud med deres fisk hver dag, med deres store træskoer på. De havde formodentlig heller ikke andet at gå med, råd til at købe sko havde de ikke, der kunne aldrig blive en skilling til noget. De bagte deres brød, og de bryggede deres øl, og de bryggede deres brændevin. Det var ét held for dem, for drak gjorde de som nogen svampe. De havde hverken til det ene eller til det andet, videre end til det, men det slog godt til, det gik altsammen af sig selv.

Værst var det, når der var en, var død, for det var rædsomt, når der ingen heste var. De skulle bære dem op til kirken, og der var tre fjerding vej, det var da det allerhårdeste. De skulle op igennem en skov, for på vejene måtte de ikke gå med et lig. De gik på en kirkesti, og det var deres, de havde ikke andet og måtte gå på. Der var brænde. De stejlede på ho-

1) Hauk (ODS), en øjensygdom hos visse husdyr.

'hðwə 'mædəm // dæ,j, 'fō·sd sām dæ· fð'rald 'ðm 'dew(ð) 'e,ɜ,n dæ 'hezd·
pa 'læjɾə | 'ko,w,nən 'hezd· 'ka·m 'kole,j,s | ð 'de jɟ 'mæj· ɟgdð 've,j,ən
tæ di kām 'ðb | 'sgo·i, | 'dæz sdæjɿ· di po 'hðwə | mæn nð, 'hæ· di
da 'sōmə 'lu·ə sð 'gdð mæ 'fi·mðm 'sōm sð di 'vesd ð 'peɜ ko,w·
'n· kām· 'ow //

- ha, mod sdo 'li | 'sæjsdæn 'dæ·w | ka·m 'kole,j,s høn 'jɟ ð tð
'hō·wl, sðð,ɜ,nənə ð 'brændə // 'nð, ka du 'scɜ ð 'sæ·lə'heɜ 'leg· dæ 'peɜ | fð du
'æ:n fð 'gdw | 'nð, kad 'leg· ð 'rol· po 'ð,wæ,ɿbo,w,i, | de 'mozd· 'peɜ //
di fæ 'ds· 'slæɜwd dām tæ 'moɜs,by mæn 'de 'vð 'væl 'nðɟ 'h,ɟd | 'gu
10 fð'ba·m· 'sæj da di kām 'ðb tæ 'pils | sð 'sad· di 'mæ·i, 'ow· | 'fozlð ð
'di jɟ 'e,j, ð 'sæd· dām ð 'dreg· | di 'kɜɜwd dām æn pād 'bræn· 've,j,n ð æn
'pðd,ful ð 'gæ·mæld 'öl // di ko,w· 'egə 'sez æn 'flåw· po 've·gøn da di kām
'ow // 'nð,· | 'dæz 'sdo 'peɜ | 'va 'sgæw dð 'jð·ə | vi ka, 'jøn· fo 'læsð
ham // jamæn 'hā· 'gu vi ka (jo) da 'sæd· vds 'nez po 'kisdæn 'sɜz di
ð 'de 'jåw· 'di // ð sð be'jo,j,d di ð 'sjð,ə | 'mæ·lə'bråɟ æ 'do· i 'kri·ən |
mel·'tån mel·'tån mel·'tæɜnə | ha, 'bles tæ 'græ·wæn 'bð·ræn æ 'fi· 'hō·wəs 'mæn //
'nð,· | 'sð kām 'præsdi, | næ·j 'hðl nð, 'led | 'i, 'sve,j,nə'ho,w· | 'i, 'drogən'båldə |
ve i 'sez i kāmæ·-rðb mæ 'peɜ // kɜɜ 'du di, 'væj 'sð·ɜ di
la 'vds ðm 'de | 'sez du ka·· 'je,ɜ,m tæ 'kæle,j,ən | høn 'æ jo 'rænd // 'nð,· |
20 'ja·· | de jɟ 'mæj· ɟgdð | 'di // 'læ·nd ðm 'se,ɜ,nd vð 'præsdi, jo 'kɜɜd // da 'nð, di
kāmæ 'ðb tæ 'græ·wæn sð 'vez 'din· 'von· di sga fo ham 'nez | dæ
sdo 'præsdi, ð 'græ·wri, // 'nð,· | 'ja· 'sð | lo di 'peɜ sdæjɿ 'nez | 'præsdi, tð 'e,ɜ,n
ð 'di 'sdæ·· dæw 'so·rð ð,w,ə 'kisdæn ð jåw dām 'øw ð 'kæ,ɟən ð 'kæ,ɟ,ɟoɜri, //

Tekst nr. 9

Topografisk nr. 624 Borre sogn, Monbo herred, Præsto amt.

Aflæst af Chr. Lisse.

Bånd nr. 1347, optaget 26/3 1968 af Inger Bévort og Chr. Lisse.

Indtaler: fhv. parcellist Hans Hansen, Borre sogn, født 1892 i Ålebæk i samme sogn.

a. Jens Olsen og barberen

'dā· 'øw· | 'oɜl·'bæɟ vo 'jæ æ 'føzd 'dā· 'bðwð ɟɿ 'bu,ə sām | ā· | 'hez jæns
'ðwlsən // ð 'vā· 'lō· 'dæw 'sð· | ɟɟ ha, 'hā· 'hæn tæ 'bo· ð ha, sgo 'hæn ð
ba·'beɜ·s hæb ba·'beɜri, | 'ja· | 'sām,ti· 'bles ha, væl 'klebd 'led // 'niū· vð dæ,j,
'sæ·m· jæns 'ðwlsən jo 'mæ· 'ny,seɜɿ ð | nð, 'sð ha, kām dæ·'hæn 'sð 'sbåwɟd

vedet med dem. – Den første, som der er fortalt om, det var en, der hedte Per Lejre. Konen hedte Karen Kyllings. Og det gik meget godt, videre end til de kom op i skoven, dér stejlede de på hovedet. Men nu havde de da sømmet låget så godt med firetommersøm, så de vidste, at Per kunne ikke komme ud.

Han måtte stå lig i seksten dage. Karen Kyllings hun gik og tog høvlspånerne og brændte. »Nu kan du, sjæl og salighed, ligge der, Per, for du er ikke for god! Nu kan du ligge og rulle på underbunden!« – Det måtte Per.

De fik også slæbt dem til Moseby, men det var vel nok hårdt! Gud forbarme sig! Da de kom op til Pils, så satte de manden ude i foldet²⁾, og de gik ind og satte dem at drikke. De købte dem en pot brændevin og en pottetfuld af gammelt øl. De kunne ikke se en flue på væggen, da de kom ud! – Nå, dér stod Per. – »Hvad skal vi dog gøre? Vi kan jo ikke få læsset ham«. – »Jamen herregud, vi kan da sætte os ned på kisten«, sagde de, og det gjorde de. Og så begyndte de at sjunge: »Mallebrok er død i krigen, milleton – milleton – milletærne. Han blev til graven båret af fire hovedsmænd.« – Nå, så kom præsten. »Nej hold nu lidt, I svinehunde, I drukkenbolte! Vil I se, I kommer op med Per!« – »Kør du din vej!« sagde de, »lad os om det! Se, du kommer hjem til kællingen! Hun er jo rendt!« – Nå, ja, det gik meget godt, de –. Langt om sent, var præsten jo kørt. Da nu de kommer op til graven, så ved de ikke, hvordan de skal få ham ned. Dér stod præsten og graveren. Nå, ja, så lod de Per stejle ned. Præsten tog en af de stænger, der var surret under kisten, og jog dem ud af kirken og kirkegården.

Tekst nr. 9

a. Jens Olsen og barberen

Dér ude i Ålebæk, hvor jeg er født, der boede en bonde, som hed Jens Olsen. Og hver lørdag så gik han her hen til Borre, og han skulle hen og barberes hos barberen, ja somme tider blev han vel klippet lidt. Nu var den samme Jens Olsen jo meget nysgerrig, og når han så kom derhen, så spurgte

²⁾ Et fold er på Østfalster indkørslen til en gård eller en indhegnet plads mellem gården og gaden.

Det gamle posthus.

Nuværende posthus.

Grevinde Danner og Postmesteren i Stubbekøbing.

Den 17. Marts 1856 blev Postfuldmægtig i Roskilde, Jens August Breum, Postmester i Stubbekøbing, og bag denne i og for sig ikke særlig bemærkelsesværdige Udnævnelse skjuler sig en Historie, som her skal berettes.

Da de rædgivende Stænder var traadt sammen i Roskilde 1. Oktober 1835, blev den unge Bogtrykker og senere Udgiver af »Berlingske Tidende« Carl Berling udset til at lede Trykningen af Forhandlingerne. Berling var en Tilbeder af Frøken Louise Rasmussen, senere bedre kendt under Navnet Grevinde Danner, og da Berling nu tog til Roskilde, hvor han lejede sig ind hos Postfuldmægtig Breum, fulgte Louise Rasmussen med og slog sig ned overfor i en Renne, hvor der kun var en Stue og en Kvist. Meget var hun ikke hjemme, men tilbragte den meste Tid hos Berling, og i Stedet for at rønde frem og tilbage blev de enige om, at Louise lige saa godt kunde flytte over til Breums og faa et Værelse hos dem.

Madam Breum var til at begynde med lidt betænkelig ved Arrangementet, men Berlings rigelige og prompte Betaling bortvejrede meget snart Betænkelighederne, og Parret har antagelig tilbragt en behagelig Tid i Domsirkeboen, i hvert Fald fordigger der Intet, som tyder paa det modsatte. Saa gik Aarene, Bogtrykkeren var blevet Kammerherre og Louise Grevinde og kongelig Ægteviv, da Postmesterembedet i Stubbekøbing en skønne Dag blev ledigt, og netop var et Embede, som Postfuldmægtig Breum i Roskilde kunde tænke sig at faa, men fra at tænke paa at faa et Embede og til at faa det, er der, som mange vil vide, ofte en vanskelig Vej. Breum satte sig til at tænke, og hans Tanker faldt paa Begivenhederne i 1835, paa Louise og paa hendes Ungdomsmeritter. Saa tog Breum Gælleuniformen frem, rejste til København og fremførte paa Audiensdagen for Landets Konge sit allerunderdanigste Ønske om at blive Postmester i Stubbekøbing. Kongen modtog ham vel og stemtes yderligere gunstigt, da Breum tilsidst fremførte et Ønske om at maatte faa Foretræde for Grevinden. Intet var Majestæten kærere, end at man viste hans Gemalinde Agtelse.

Et Øjeblik efter traadte Postfuldmægtigen allerunderdanigst bukkende frem for Grevinden og anmodede hende i de fineste Vendinger om at interessere sig lidt for ham og gøre sin Indflydelse gældende hos Kongen, men ikke den mindste Trækning i hans Ansigt, ikke den allersvageste Betoning forraadte, at Postfuldmægtigen i en fjern Fortid havde kendt en Dame, der hed Louise Rasmussen. Grevinden overholdt paa sin Side ogsaa nøje Spillet Regler, og Audiensen endte,

som Breum havde haabet og ventet, med, at Grevinden lovede at tale hans Sag for Kongen.

Breum drog utter hjem til Roskilde efter en vel anvendt Dag, og kort Tid efter forelaa hans kongelige Udnævnelse til Postmester i Stubbekøbing, maaske til Forbavselse for andre Ansøgere, men ikke for Breum selv. Han opnaaede sine Ønskers Maal og sad som Postmester i Stubbekøbing til sin Død i 1889.

Russerne i Stubbekøbing

Under den første verdenskrig fik Stubbekøbing russerinvasion. Nogle russiske krigsfanger var stukket af fra tyskerne, og i åben båd taget over Østersøen, hvorefter de blev interneret.

På billedet ses de syv soldater fotograferet foran det daværende Epidemisygehus på Gl. Landevej, hvor skibstømrer Niels Frederiksen dengang boede. De russiske soldater blev interneret her, indtil de blev sendt videre til en opsamlingslejr.

De er fotograferet sammen med deres vogtere, til venstre står byens mangeårige politibetjent Søren Hansen.

Stubbekøbing rundt

i

80 Minutter.

Versifiseret Annoncebog.

Udgiver: Carl Andersen.

Eftertryk forbydes.

E. HANSEN ERCH, Manufakturforretning.

Mel : Juleaften, du er dejlig sød.

Først til **Hansen Erch** Dem tag en Tur,
 De skal se, jeg altid er à jour
 Med de bedste Varer i vor By,
 Min Forretning har et dejligt Ry!
 Hvad De ønsker kan hos De faa
 Fine Sager kan De stole paa!
 Hvis De venligst søger min Butik
 Ej forgæves De i Byen gik!

Symaskinerne med dobbelt Sving
 Er berømt jo for de smukke Sting
 Som den syer -- og dens lette Gang,
 Aldrig gaar den ujævn eller trang.
 Her paa Pladsen den hos mig --
Hansen Erch -- kan købes, men s'gu ej
 De hos andre kan den faa.
 Tro mig, De ved Købet kan Dem staa.

Froken, skal De Dem en **Kjole** ha'
 Bør hos mig De altid **Stoffet** ta';
Sort, kulørt jeg Dem levere kan,
 De kan tro den **Kjole** vil slaa an!
 Hvad mon siger De til et **Korset**,
 Som kan gøre Kroppen rank og net?
Jersey-Liv, og saa en **Paraply**,
 Som for Regn og Solskin giver Ly!

Gode Dame, er De gift, husk paa
Dowlas og **Tvistlærred** kan De faa,
 Og til Drengene et **Klæde** som
 De forgæves søger Verden om.
 Og saa **Alt af prima Kvalitet**,
 Og til Priser, De har aldrig sét!
 Derfor raader jeg Dem som en Ven:
 Vil De Deres Vel, gaa til mig hen!

E. HANSEN ERCH,

HERRE-EKVIPERINGS-FORRETNING.

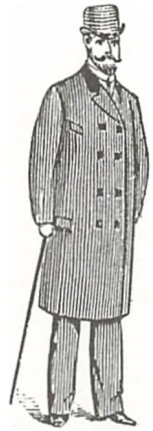
Mel : Mens Nordhavet bruser

Hvis Du sætter Pris paa at være lidt fjong
 Saa vend Dine Fjed hen til **Hansen Erch**,
 Hos ham faar Du Klæder, der ret har Façon,
 Og Stoffet er baade fint og stærk!
 Naar han har hjulpet Dig til smuk Figur
 Saa kan Du ganske dristigt gaa paa Kur!

Og da han er billig, han nævnes bor,
 Som en af Samfundets Stotter!
 Tænk paa al den Glæde og Nytte han gor,
 Naar bare man ej fra ham flytter!
 For 20 smaa Kroner kan Du faa
 En Klædning flot, solid, stol tryk derpaa.

Og har til de 35 Du Raad,
 En fin Kamgarns Klædning Du finder,
 Ja stærk og solid er hver eneste Traad
 De Penge igen Du indvinder!
 Vinterfrakke Du hos **Hansen Erch** faar
 Som imod alt Slags Uvejr stolt sig staar!

Dertil er han billig og akkurat,
 For Pasning vi tor garantere
 Og Stoffet, han bruger, det er krabat,
 Gak hid, saa kan I jo probere.
 Og køber Du hos **Hansen Erch** pr. Contant,
 Rabat han giver, det er vist og sandt.

Charles Neble,

Colonialvareforretning.

Mel.: Traratra Bum trala.

Skal De til Huset købe ind
 Bryd da ej Hjerne eller Sind;
 Billigst De hos **Neble** faar
 Stedse Alt, hvad De attraar.
 Ja, fra **Porcellæn** og **Glas**,
Bliktøj og **Emalje-Stads**,
Ost fra selve **Nørregaard**,
 De hos mig selv **Pølse** faar.
 En **Hummer**, en **Sardin**,
 En **Klipfisk** der er fin,
 Og saa Hr. **Sal'mons Thé**,
 Ja, De skal bare se
Haandsæbe, mild og blød
 Og **Chokolade** sød,
Tobak, **Cigar** og **Skraa**,
 De kan bestandig faa!

Og skal De sylte husk da paa
 De **Syltesukkere** kan faa
 Af hver en Sort til billigst Pris!
 Og **Eddike**, naturligvis,
 Vin saa god, **Cognak** og **Røm**
 Spør' De ej forgæves om,
 For jeg har jo **Agentur**
 Og tro mig, de Sager du'er!
Biskuit og fine **Kiks**,
 Pikant, udstyret fiks,
 Hos mig man købe kan,
Kaffina, **Løvetand**
 Og helt og stødt **Muskat**
Sennop som er krabat
 Og **Sæbe**, **Soda**, **Blaat**
 Altsammen rigtig godt.

Smørret koster Mønt, uha!
 De bør **Margarine** ta',
Mønsteds fører altid jeg,
 Den er god, ja tro De mig! —
 — Vil de male Deres Hjem
Charles Neble ej forglem:
Oljefarver lavet til,
 De bestandig finde vil.
 Og ønsker De at saa
 Til mig De hen bør gaa.
Frø af hver mulig Art
 Kan De faa i en Fart
 Til baade **Blomst** og **Urt**
 De er svært efterspur't,
 Ja, De ej gaar forkert,
 Naar De det har probert!

M. Olafsen,

Skomager.

Mel.: Fünf Minuten Aufenthalt.

Ej paa Knæerne, men pænt paa Tærne
 Hvert et Menneske bør stadig gaa.
 Ej paa Hæle skæve — bør man fremad skræve
 Og ej Hul i Saalen være maa.
 Skal paa Bal man svinge, sig paa lette Vinge,
 Bør vort Bentøj være fiks og net,
 Et Par **Balsko**, Kære, bør De altid bære
 Saa gaar jo Svingommen dejlig let.

Gaar man paa Balladen eller ned ad Gaden,
Sko og **Støvler** pæne være bør.
 Gaar man pænt derhjemme, maa man ikke glemme,
 Kun paa **Filtsko** man sin røre tør.
 Og er Vejret snadsket, har i Vand man trasket,
Gummitøfler eller dito **Sko**
 Holder Vandet ude — ja De vil forgude
 Den Slags Fodtøj kan min Sæl De tro.

Derfor glem nu ikke, ind til mig at kigge,
 »Folk paa Benene« jeg hjælper flot;
 Dertil er jeg billig, lad det gaa lidt villig,
 Alt mit Fodtøj er solidt og godt,
 Skal der repareres, Alting rask leveres,
 Ej paa Støvlerne De vente maa,
 Derfor skynd Dem Kære, og giv ej den Tvære,
 Hen til **Olafsen** i Hast at gaa!

F. J. Hansen,

Malers.

Mel : Danmarks dejligt Vaag og Vænge.

Farveblindhed er en Skade
 Mange Mensker har,
 Lad os derfor være glade,
 Vi, der Alt ser klar;
 For, naar Farverne de spiller
 Smukt i Lyset, for os stiller
 Alle Ting sig smukt og klare
 Skinnende og rare!

Vil man rigtig ud at køre,
Vognen mates fin —
 Ellers let man kunde høre:
 „Sikke nogle Svin!“
 -- Hvis man sig om **Skilte** bryder
F. J. Hansen Dem tilbyder
 Dem at **male, restaurere**
 Og dem fint lakere!

Hvad var **Hus** og **Hjem**, hvis ikke
 Det fik sin Kulor?
 Tunghed, Slovhed til os nikke,
 Der hvor Farven bør
 Friske, hygge, smykke, dække
 Loft og **dekorerte Vægge!**
Møblerne bør blanke være,
 Det er Muttens Lære!

Lyster De at øve Kunsten
 Selv, saa kan De faa
 — Forsaavidt De taaler Dunsten —
Farver i det Smaa,
Fine, olierevne Varer,
 Som for Dem ej lægger Snarer!
 Kom kun hid til mig I Alle,
 Det vil Jer gælle!

P. Hansens Uhrmagerforretning.

Mel : Dannevang ved grønne Bred.

Skal De passe Tiden ret
 Bør et Uhr De have,
 Helst et lille, rigtigt net,
 Som ej Vrovl vil lave.
 Som ej vinder i et Døgn
 24 Timer.
 Saa er jo det Hele Løgn,
 Sligt sig ikke rimer.

Men jeg giver Garanti
 At ej løbsk det løber,
 Naar hos mig De lægger bi
 Og et Uhr Dem kober. —
 Har De allerede et
 Og forkært det viser,
 Kom til mig! — Det makker Ret
 For de mindste Priser.

H. P. Arentzens Enke,

(J. P. PETERSEN),

Møbel-, Bygningssnedker & Ligkistemagasin.

Mei. Aa køre Vattn og køre Ved.

Hvis De skal giftes og vandre ind
Til Hymens Rosenlænker bløde,
Og hvis paa **Udstyr** De lægger Vind,
Da bør hos mig De give **Møde**.
Alt **Snedkerarbejd**' leverer jeg,
Saa **billigt** at De forstaar det ej.

Møbler, jo, jo,

Det kan De tro,

Som Intetsteds De polstret finder!

Jeg skal Dem sige, at mit Princip
Er **billig** og **solid** at være.
Og det System gaar nu aldrig glip,
Nej, tvertimod det er i **Ære**!
En **Stol**, der knækker i Ryggen straks
Og saa en **Sofa** af samme Slags
Det er s'gu skidt
Og gavner lidt.

Den **Snedker**, der de **Varer** fører!

Husk derfor Hver, som et **Møblement**
Sig kunde ønske at bekomme
Hos mig De bliver reelt betjent,
Ej Penge ta'r jeg ud af Lomme!
En **Seng** fra mig er god og solid,
Et **Klædeskab** varer evig Tid!

Tro mig, min Ven

J. Petersen

I **Stubbekøbing** har et prægtig Lager!

Og naar saa engang af Livet træet,
Til Hvile udi Gravens Gemme,
De gemmes skal, da en **Kiste** tæt
Vist Hver Dem ønske vil derhjemme.
Hos mig en **gul**, flot De finde kan,
En **sort** kan ogsaa gaa dejlig an.

Smuk og solid

Til hver en Tid

Hos mig den sidste **Seng** kan hentes!

Anton J. Rasmussen.

Fotografisk Atelier.

Mel.: Du er rig, du er dejlig, o Syd.

Er Du skilt fra Din elskede Ven,
 Fra de Kære, der sidder derhjemme,
 Som Du ej for al Verden kan glemme,
 Kom saa trøstigt til mig bare hen!
 Et Portræt jeg fremstiller saa smukt,
 Som et Spejlbilled' klart fra min Kasse,
 :: Et Portræt som de Kære vil passe,
 Og som opfrisker Mindet igen!

Har en Plet her paa Stedet Du kær,
 Hvoraf Billedet Du vilde eje,
 Naar Du færdes paa fremmede Veje
 Og ej længer befinder Dig her,
 Blot jeg véd, hvad Du vil og attraar,
 Hvad det er, som Du kunde begære,
 :: Strax med Kassen parat skal jeg være,
 Og hvert Ønske opfyldt Du faar! ::

Falster-piben

Falster-piben er et blæseinstrument med fem fingerhuller, så meget er sikkert, men for en gangs skyld er der ikke tale om et eksemplar af de efterhånden talrige fløjter, som gennem årene er dukket op ved arkæologisk arbejde. Dens familieforhold må søges andre steder. Den ejer ingen af fløjtenes sædvanlige kendetegn på, hvordan den kan anblæses - hverken tværføjtenes blæsehul eller langfløjtenes skarpe endekant og heller ingen anordning, som kunne henviser til en blokfløjte. Som nævnt er piben i alt væsentligt intakt på den lange led - der er så at sige alt, hvad der skal være - og man kan altså ikke henholde sig til den usikkerhed, vi ville være efterladt i, hvis for eksempel den ene ende havde manglet. De to modstillede tappe lader sig ikke bortforklare. De er tydeligt tilskåret og må have tjent et ganske bestemt formål.

Den mest nærliggende forklaring på tappene finder man ved at sammenligne enten med den såkaldte hornpibe eller med sækkepiben. Begge disse rørbladsinstrumenter kendes fra 900-tallets Vesteuropa, Falster-piben har sikkert hørt til en af typerne, men hvilken kan ikke uden videre afgøres. Nogle få beslægtede fund, som formentlig er af nogenlunde samme alder, det vil sige fra 800-1000 årene, kan tages til hjælp.

På museet i Leeuwarden, Holland, findes tre velbevarede frisiske træpiber, der er nærbeslægtede med en walisisk hornpibe fra 1700-tallet, og i 1972 fandt man under gravninger i Lund et tilsvarende instrument. Denne Lund-pibe er i særlig grad interessant for os, fordi den sammen med piben fra Falster er det ældste vidnesbyrd om, at man har spillet på rørbladsinstrumenter i Norden. I den forbindelse er det også tankevækkende, at man i York opbevarer et stykke af et rørbladsinstrument, som er udgravet i vikingelag fra 900-1000 årene ved Hungate. Vikingerne både hærgede og handlede i landskaberne omkring Nordsøen og den engelske Kanal, og friserne var i 7-800 årene i nær handelsforbindelse med både Hedeby og Birka. Var det nu nordboerne, der bragte instrumentet med sig på deres togter vestover, eller var det, omvendt, vestlige handelsfolk, der bragte det til os? Kom det måske til begge parter fra slaviske folk ved Østersøen? Dersom

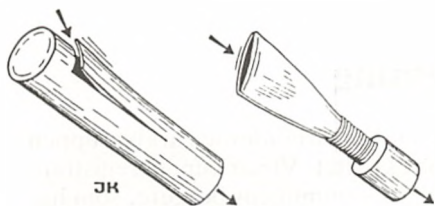
Lund-piben er dateret til sen vikingetid eller tidlig middelalder. På gramfonopladeren »Fornordiske klunger« (Musica Sveciae MS 101, 1984) kan man høre instrumentet i brug, rekonstrueret både som hornpibe og sækkepibe. - Fot: Kulturen, Lund.

Lund-piben monteret som hornpibe, en folkelig klarinet, der spilles med et enkelt rørblad. Dette er placeret i unblæsningsenden og beskyttet med en kapsel af træ eller horn, hvorigennem man blæser. På den anden tap er anbragt en lydtragt. - Fot: Cajsa Lund.

Lund-piben som sækkepibe. Anblæsningsenden med rørbladet er her stukket ind i en træklods, der er bundet fast ved en åbning i sækken. Gennem blæserøret (i midten på billedet) fylder musikeren sækken med luft, som han derefter med armen presser videre ud i melodipiben og i baspiben (til venstre). Den sidste kan dog undværes. - Fot: Cajsa Lund.

Enkelt og dobbelt rørblad, det første i den ældre, primitive form, hvor bladet er slidset op i et stykke planterør.

man ønsker at efterprøve Østersø-modellen, vil det være praktisk at opfatte Falsters nyfundne blæseinstrument som del af en sækkepibe.

Nordeuropæiske sækkepiber fra nyere tid kan opdeles i to hovedgrupper: en vestlig type med konisk udboret melodipibe, der spilles med et dobbelt rørblad som en obo, og en østlig (baltisk) med cylindrisk udboret pibe, spillet med et enkelt rørblad som en klarinet. Endnu i begyndelsen af 1900-tallet kunne man høre den baltiske sækkepibe både i Randstaterne og i Sverige. Som sækkepibe betragtet tilhører Falster-piben denne baltiske type, og dermed skulle den sådan set være passende forankret i Østersøområdet. Der er imidlertid en ubekvem detalje, som afholder os fra at slutte her. Beklageligt nok er man ikke i stand til at påvise en sammenhængende tradition for den baltiske sækkepibe længere tilbage end midten af 1700-tallet. Alle de mange sækkepiber, der optræder på middelalderens nordiske kalkmalerier, synes snarere at pege mod den vestlige type. Man behøver dog ikke af den grund opgive tanken om en forbindelse fra den tidlige middelalders instrumenter til de senere – vi kan blot ikke dokumentere den.

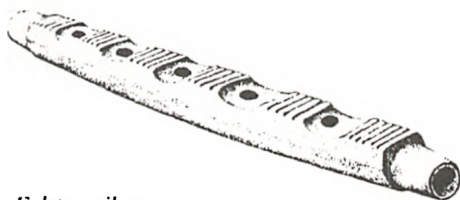
Falster-piben har berøvet Lund-piben dens isolerede stilling. Der forestår nu en mere indgående analyse af de konstruktionsmæssige detaljer ved dette nye fund, som på nogle områder adskiller sig fra sin svenske slægtning, navnlig med hensyn til fingerhullernes antal og form. I den forbindelse vil det være oplagt også at eksperimente-

Sækkepibespillende hyrde på kalkmaleri fra Mørkøv kirke, Sjælland. Datering ca 1450. – Fot: Jens-Jørgen Frimand.

re med instrumentet på samme måde, som det er sket i Lund. Eftersom Falster-piben er flækket stort set lige i midten på langs, vil det være muligt at fremstille en næsten nøjagtig rekonstruktion for i praksis at afprøve den og lade den klinge både som hornpibe og sækkepibe.

Jan Skamby Madsen / Mette Müller

Falster-piben rekonstrueret. – Tegning: Jan Riishede.

Fra »Skalk« nr. 1. 1986.

Årsberetning

1986 har været et yderst godt år for arkivet. Medarbejderne i arkivgruppen har fortsat udvist enestående interesse og aktivitet. Vi har kunnet registrere voksende lokalhistorisk interesse, såvel fra kommunens borgere, som har glædet arkivet med mange spændende arkivalier, som fra ikke helt få besøgende fra hele landet, også uden for rigets grænser har vi haft kontakt i årets løb.

Vi har sluttet det store arbejde med vort stikordsregister. Det fungerer fint, så nu kan arkivet virkelig benyttes til gavn og glæde. Og med den mere jævne strøm af nye arkivalier, kan vi holde kartoteket fuldt ajour hele tiden. Vi har planer om at lave et tilsvarende kartotek for vores store billedsamling.

40-års dagen for Danmarks befrielse blev festligholdt på forskellig vis, bl.a. med nogle spændende artikler i det forrige årsskrift og med en fælles udstilling på Falsters Minder, som her trak det store læs.

Bestyrelsen for Lokalhistorisk Forening har sammen med undertegnede arbejdet ihærdigt på Årsskrift 1986, som er nr. 4 i rækken, det skulle udkomme planmæssigt omkring 1/10 1986.

I februar 1986 udvidede arkivet sin åbningstid, således at vi nu har en ugentlig aftenåbning: *Torsdag kl. 17,00 - 19,30* samtidig med at vi bevarede vor onsdagsåbning kl. 10 - 14. Arbejdsgruppen skiftes til at være tilstede ved torsdagsaftenåbningen. Selv om det vel nok er for tidligt, at danne sig indtryk af interessen herfor, kan jeg dog nævne, at vi det første 1/2 år, hvor det væsentlig var sommer, har haft 65 besøgende på disse torsdage, så det må absolut være værd at fortsætte med denne service.

Men årets bedste nyhed er vel nok, at vi nu efterhånden får løst vore lokaleproblemer, idet vi har fået Kulturudvalget og byrådets accept på, at kunne disponere over Bibliotekets mødelokale fra dette forår. Sammen med vort eksisterende lille lokale vil det give en udvidelse på 3 - 400% og vi er stadig meget glade for at være i hus med Biblioteket, det giver mange fordele for arkivet. Vi mangler nu blot at få hold på de økonomiske problemer med noget mere inventar, men da beløbet ikke er voldsomt stort, håber vi det snarest vil lykkedes, så vi kan begynde at få alt på plads. Vi glæder os meget til at kunne byde velkommen i de nyindrettede lokaler.

Jeg vil gerne slutte denne lille beretning med en varm tak til hele arbejdsgruppen bag arkivet, uden den kunne det ikke klares, ligeledes tak til Lokalhistorisk Forening for fortrinligt samarbejde igennem året og til slut tak til Biblioteket for godt naboskab.

Erik Mahnfeldt
Leder af Lokalhistorisk arkiv
for Stubbekøbing kommune

Igen er et år gået, og et nyt årsskrift er udgivet.

Redaktionsudvalget består af Erik Mahnfeldt samt Lokalhistorisk forenings bestyrelse. Foreningen vil gerne på denne plads takke Erik Mahnfeldt for et stort og dygtigt udført arbejde i forbindelse med udgivelsen af årsskriftet. Samtidig ønsker bestyrelsen at takke alle som med billeder og artikler har bidraget til årsskriftet.

Atter i år har vi måttet henlægge flere gode artikler.

Det betyder ikke at de er kasseret, men kun at de er henlagt til evt. senere brug, og opbevares i arkivet.

Vi har i det forløbne år fortsat besøgene i vore kirker. I stubbekøbing kirke blev vi vist rundt af pastor Anne Birthe Jensen. Sognepræstens store kærlighed til kirken, samt megen viden om kirken gjorde denne aften til en stor oplevelse, for de mange der havde fulgt indbydelsen. Falkerslev kirke så vi under provst Allan Petersens kyndige ledelse. I Maglebrænde kirke var det igen pastor Anne Birthe Jensen der ledede gennemgangen.

En varm tak til pastor Anne Birthe Jensen og provst Allan Petersen.

Af foredragsholdere har vi haft museumsinspektør Karen Lykkegård Poulsen, museumsinspektør Liselotte Mygh, skoleinspektør A. F. Heyn, fhv. museumsforvalter Kjeld Snedker. Også for disse foredrag ønsker vi at bringe en varm tak. Til alle arrangementerne her der har været god tilslutning. Tak til medlemmerne fordi I på denne måde støtter os, og giver os lyst til at arbejde videre.

Den planlagte udflugt måtte vi desværre aflyse på grund af manglende tilslutning. Vi har dog ikke af denne grund tabt modet, men agter at forsøge igen næste år med en udflugt. Kirkebogskopier for Falkerslev, Karleby, Sdr. Kirkeby og Sdr. Alslev er bestilt, og kan forventes at komme i løbet af kort tid.

Mikrofilm af folketællingslisterne er også bestilt, og de første er kommet til arkivet.

Kristine Asser Hansen.

Driftsregnskab for tiden 1. januar til 31. december 1985

Indtægter:	
Kontingent	4,280,00
Møder	1.388,65
Gaver og legater	13.000,00
Årsskrifter	9.301,00
Renter	655,93
	<u>Kr. 28.625,58</u>

Udgifter:	
Obligationer	1.450,83
Kontingent til SLF	169,00
Annoncer	351,35
Porto og papir	935,00
Møder	1.1443,03
Kirkebøger	1.639,12
Årsskrifter	12.193,90

Driftsoverskud	10.443,35
	<u>Kr. 28.625,58</u>

Balance kr. 28.625,58 kr. 28.625,58

Status pr. 31. december 1985.

Aktiver:	
Indestående i pengeinstitut	19.833,80
Obligationer	1.422,50
Kontanter	823,09
Årsskrifter	8.000,00
	<u>Kr. 30.079,39</u>

Bent Koch

Undertegnede har den 21. januar 1986 revideret regnskabet og kontrolleret det med bilagene og set at kassebeholdningen er til stede.

Stubbekøbing den 21. januar 1986
Ejvind Jensen

*Bliv dus
med dit Bibliotek!*

STUBBEKØBING BIBLIOTEK

*Bøger . Aviser . Tidsskrifter . Information . Musik . Teater .
Film . Foredrag . Udstillinger m.m. For Børn og Voksne.
Bogbusbetjening af landdistriktet. Køreplan fås i bogbussen
og på bibliotekerne.*

*Stubbekøbing Bibliotek
Man. & tor.: 14-19,30
Tir. & fre.: 14-17
Onsdag: 10-14
Tlf. 84 15 29*

*Horbelev Filialbib.
Tirsdag: 16,30-19,30
Torsdag: 14-17*

Tlf. 84 52 12

Lokalhistorisk arkiv onsdag kl. 10-14 & torsdag kl. 17-19.30

Støt Lokalhistorisk arbejde -

bliv medlem af

Lokalhistorisk Forening

for Stubbekøbing kommune

årligt kontingent kr. 40,-

Nærmere hos:

Krisine Asser Hansen

03 84 40 12

Bent Koch

03 84 51 43

Hans Jacobsen

03 84 41 97

Eli Jensen

03 84 51 42

K. Vestergård Madsen

03 84 23 86

eller på Lokalhistorisk arkiv,

Biblioteket

Dosseringen 3

Stubbekøbing

03 84 15 29

onsdag kl. 10-14

torsdag kl. 17-19.30

